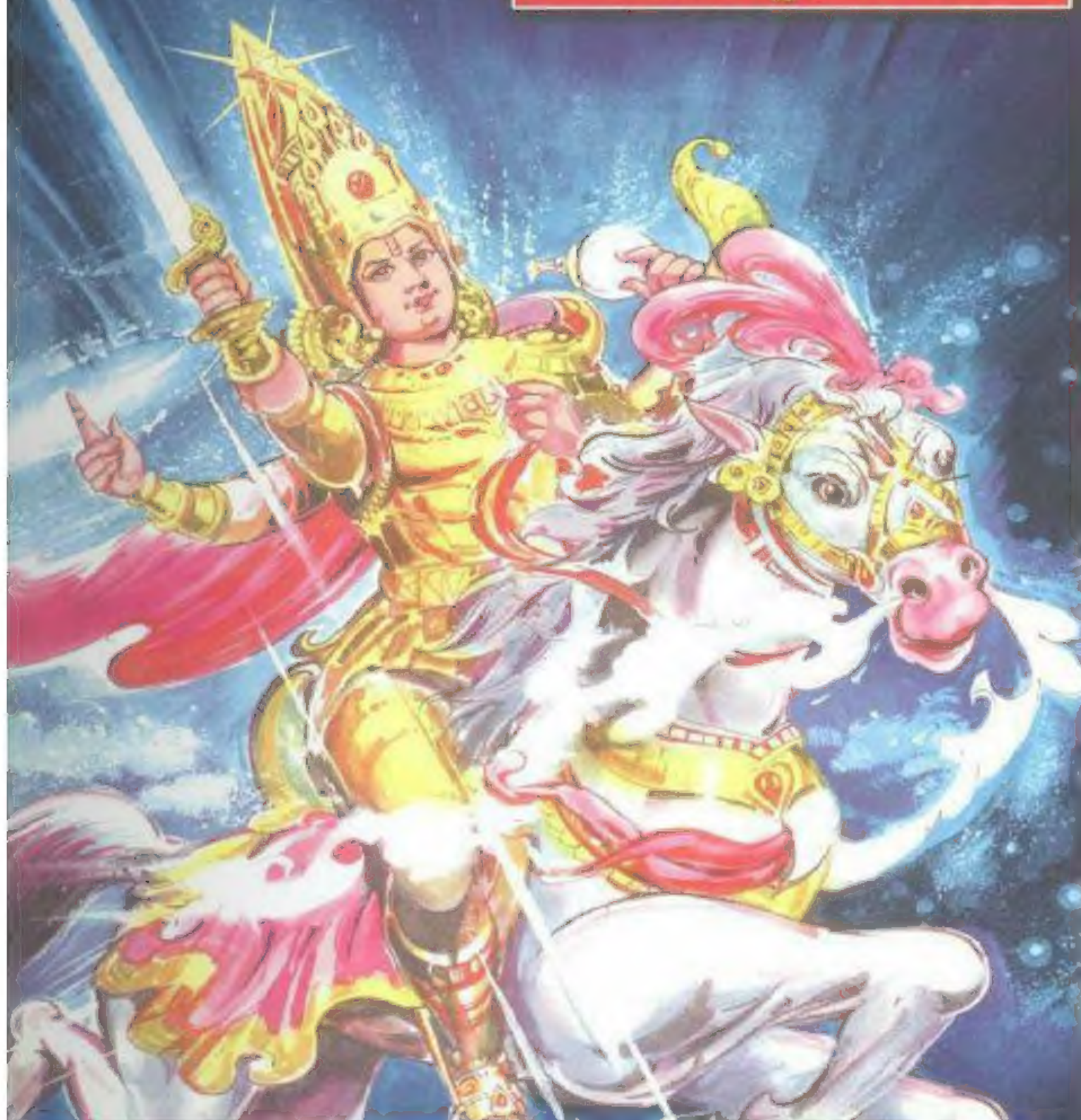

डिसेंबर 2005

Rs. 12 /-

चांदोबा

वाचकांसाठी कथास्पर्धा (एप्रिल '०५)

सर्वोत्तम कथा

प्रामाणिक माणूस

जमीनदाराने जेव्हा बीरला कोषागारासाठी पाहणी करायला सगितले, तेव्हा जमीनदार नंतर आपल्या स्वतःच्या घरात जाऊन झोपला.

धीरने या संधीचा फायदा घ्यायचे ठरवले, व तो पहाणाने देण त्याच जागी झोपला. त्याने रात्रभर काहीच काम केले नाही व म्हणून तो थकला नव्हता.

सकाळी जेव्हा जमीनदाराने धीरला बागकाम करायला सांगितले, तेव्हा तो ते काम सुरूच करू शकला, कारण तो दमलेला नव्हता.

जमीनदार हे सर्व नीट पाहत होता.

जमीनदाराने वसंतलाही कोषागारावर पहाण करायला सांगितले, व जादल्या रात्रीप्रमाणे जमीनदार त्याच्या घरी जाऊन झोपला.

एष या संधीचा फायदा न घेता वसंत मात्र प्रामाणिकपणे पाहारा देत रात्रभर जागा राहिला. सकाळी जमीनदाराने त्याला बागकाम करायला सांगितले. परंतु तो रात्रभर जागा राहिला होता, म्हणून खूप थकला होता. साहजिकच त्या बागेत त्याला गाढ झोप लागली व तो बागकाम करू शकला नाही.

जमीनदाराने त्या दोघांची अशी परीक्षा घेतली व त्या परीक्षेत वसंत पास झाला म्हणून जमीनदाराने वसंतला कामावर ठेवले.

प्रवीण नामवेच थोरल,

२५/१९४३, जुनी एम्. एच्. बी. कॉलनी, गोरई रोड,

बोरिवली (पश्चिम), मुंबई - ४०० ०९१.

डिसेंबर २००५

६

चांदोबा

कोणाला विचारावे?

सूरज आणि चांद यातपणापासूनचे मित्र होते. दोघेही धर्मगुरूंच्या 'ज्ञानानंद' विद्यालयातून शिकले. मोठा होऊन सूरज शिक्षक झाला, तर चांद त्याच शाळातील एका व्याख्यातकडे उच्चपदावर काम करू लागला.

दोघेही प्रणिष्ट मित्र होते, परंतु एका विषयावर मात्र त्यांची मते संपूर्णतः वेगळी होती. कोणत्याही विषयाबाबत चारघोषाणी चर्चा करूनच सूरज कांही निर्णयान्त येत असे. जेव्हा इतरांनाही त्याचे म्हणणे स्वीकाराई वाटे, अथवा ते त्याचा विचार मानत असत, त्याच वेळी सूरजला समाधान मिळत असे.

परंतु चांद मात्र कोणत्याही विषयावर स्वतःच गंभीरपणे विचार करूनच कोणताही निर्णय घेत असे. त्याचा निर्णय जरी चुकीचा असला, तरी एकाच वेळाचेव्या निर्णयातून घटून तो वागता असे. ना तो कधी इतरांबरोबर विचारविनिमय करी, अथवा ना कोणाच्या टीकेला भीक वाली. त्याचा अगदी ठाम विश्वास होता, की दुसऱ्यांशी चर्चा

फरून मामला जास्तच खिंष्ट होतो व विनाकारण नमतया शंका उपस्थित होतात.

दोघेही मित्र आठवड्यातून कमीत कमी एकदा तरी भेटूनच असत. दर शनिवारी रांध्याकाळी ते श्रीकृष्णाच्या देवळांत जात असत. मंदिराच्या पयऱ्या उतरला उतरला त्या आठवड्यातील विशेष घडामोडींवर ते चर्चा करीत असत.

असेच एकदा ते देवदर्शनसाठी पायऱ्या चढत वर चातले होते, तेव्हा वरून येणाऱ्या एका माणसाने त्यांना सांगितले, "नंरिसाचे श्रवाचे बंद आहेत. पुत्राची नाही आहे," असे म्हणून तो खाली निघून गेला.

"इतक्या दूरवर आपले येणं व्यर्थच गेलं" सूरजने नटले.

"इतक्या खोट्याशा गोष्टींने एवढा वास्तोश कजाला?" चांदने म्हटले.

"अजूनही कोणाला तरी विचारं," असे म्हणत सूरजने खाली उतरणाऱ्या दुसऱ्या एका माणसाला

मंजू भास्ती

बाबले आणि विचारले, "मंदिराचे दरवाजे उघडे आहेत का?"

"मला माहील नाही," असं म्हणून तो माणूस पुढे गेला. चांद पुढे चालता चालता म्हणाला, "चर इतक्या दूर आलोच आहोत, तर स्वतःच जाऊन पाहू या. उगडच येणाऱ्या जाणाऱ्या विचारण्यांत तरी काय कायदा?"

दर जाऊन पाहिलं तर मंदिराचे दराजे उघडेच होते. देवदर्शन घेऊन शोधे भरत निघाले. चांदने म्हटले "बघ सूरज, मंदिराची दारं तर उघडीच होती. उगीच डोळे मिटून कोणाच्या तरी सांगण्यावर विश्वास ठेवू नये. आपल्या बुद्धीच वापर करावा, इतकंच नव्हे तर भुगोला काय विचाराचे अथवा विचारू नये, याबाबत पूर्ण जागरूकता बाळगली पाहिजे, नाहीतर आपल्या पदरी निराशा येते, किंवा आपल्याला अपमान सोसावा लागतो."

एवढ्यांत मंदिराच्या पायऱ्यांवर बसलेल्या एका भिक्षुन्याने म्हटले 'साहेब, कांही दान का.' सूरजने त्याच्या थाळीत एक चार आप्याचे माणे ठाकले. हे पाहून भिक्षुणी बोलला, 'साहेब, पहिल्यांदा तर रुपया देत होतात, आता मात्र फक्त चार आणे का?'

"खरं आहे तुमं. त्या वेळी मी अविवाहित होतो, एकटाच होतो, खर्चही कमी होता. म्हणून एक रुपया देऊ शकत होतो. तयारंतर घरगुती जबाबदाऱ्या वाढल्या, मग आठ आणे देऊ लागलो. आता तर मुलं शिकत आहेत. उद्या ती मोठी होतील, त्यांची लग्ने करावी लागतील, म्हणूनच आताशा मी चार आणेच देतो. काय बरोबर आहे ना माझा निर्णय?" सूरजने भिक्षुन्याला विचारले.

"म्हणजे तुम्ही असं म्हटलां की जी एक मला मिळायला हवी, ती वाचवून तुम्ही तुमच्या मुला-बाळांचो तने करणार, असंच ना?" भिक्षुन्याने विचारले.

हे ऐकून सूरज मिनिटर आश्चर्याने थक झाला. "बघ सूरज, एखाद्या गोष्टीबद्दल अभिप्राय जाणून घ्यायचा असेल तर तो योग्य, जाणवकर व्यक्तीलाच विचारला पाहिजे. माहीतर असे टीकायुक्त शरें ऐकून घ्यावे लागतात." चांदने हसणार म्हटले.

चांदच्या अशा दृष्टिकोनामुळे सूरज खूपच प्रभावित झाला आणि तेव्हापासून त्याने चांदचा सल्ला मानायला सुरुवात केली.

गोंडेदार टोपीवाला मांत्रिक

वनमाळी हा एक वैद्य होता. प्रताप नांवाचा एक तरुण त्याच्याकडे काम करत असे. औषधे घोटणे, झाडापात्याचा अर्क काढणे, इत्यादि कामांत तो दिवसभर व्यस्त असे.

त्याच गांवात मांत्रिक नांवाचा एक वृद्ध रहल होता. गांवदेवीची उपासना करून त्याने कांही अद्भुत शक्ती मिळवल्या होत्या. वनमाळीच्या आजक्यालाहेरच्या आंगारांमधील उपचार व उपान करणामांत तो तरुनेज होता. अर्थात याचा अर्थ असा नव्हे की दोघांमध्ये कांही स्पर्धा होती, दोघेही आपापल्या परीने लोकांची सेवा करीत.

या मांत्रिकाकडे काम करण्याची प्रतापची प्रयत्न इच्छा होती. वेगवेगळे मंत्रतंत्र आत्मसहा करण्याची त्याची तीव्र इच्छा होती. मांत्रिकाकडे जाऊन त्याने आपली इच्छा प्रकट केली, तेव्हा त्याने प्रतापला सांगितले "हे पहा, माझे मंत्रतंत्र वैद्यकशास्त्रावर आधारित आहेत. तेव्हा तुम्ही वैद्यकी शिक्षण झाल्यावरच मी तुला मंत्रतंत्र शिकविते."

मंतर एकदा मांत्रिक आजारी पडला, तेव्हा तो वनमाळीकडे भेटावयास गेला. त्याच्या आजाराचे निदान करून वनमाळीने त्याला म्हटले, "आता तुम्ही छप म्हातारे साला आहात. आता जास्तीत जास्त विधांती घेतली पाहिजे. आजच्यापुरते तुम्हाला औषध देतो. उद्यां पुन्हा तपासून मग औषध देईन."

"घरांतून बाहेर पडणं सुद्धा मला ज्ञातायं होतं. उद्यांचं औषध कुणाच्या तरी हाती घरी पाठवशील कां?" मांत्रिकाने विचारले. वनमाळीने दुसऱ्या दिवशी प्रतापच्या हाती औषध पाठवले. त्याला समोर बसताच मांत्रिकाने म्हटले, "काल रात्री ग्रामदैवता प्रत्यक्ष माझ्या स्वप्नांत आली, तिने स्पष्ट सांगितले की आता माझ्या मृत्यूची वेळ जवळ आली आहे आणि कोणत्याच औषधाचा असता कांही उपयोग होणार नाही. माझी मंत्रविद्या माझ्याबरोबरच मिनाश पावली, तर मला शांती मिळणार नाही."

प्रतापने सगेच म्हटले, 'मी थोडीफार वैद्यकी शिकलो आहे. मला मंत्र शिकविल तर तुमच्या आत्म्याला शांती मिळेल.' प्रतापच्या स्वरांत आशेने धाव होते.

मंत्रिकाने त्याच्याकडे एकवार बारकाई बघितले आणि मग वाजूच्या टेबलावरील एक तुंदर झालरवल्ली गोंडेदार टोपी त्याला देत म्हटले, 'ही टोपी आपल्या डोक्यावर घाल. पुढ्यांत थोड्याच वेळात मी ह्या टोपीवर स्वार होईन. ही टोपी तू ज्याच्या डोक्यावर ठेवशील, त्याला त्या दिवशी काय काय लाभ होईल, हे मी तुझ्या कानांत रात्रीन. मात्र तुला ह्या टोपीचा उपयोग दिसतातून एकदाच करता येईल.'

प्रताप आनंदाने घोळून गेला. त्याने डोक्यावर टोपी घातली आणि वनवाळील भेटून सांगितले की मंत्रिकाचा मृत्युसमय जवळ आला आहे. टोपीचे रहस्य मात्र त्याने लपवून ठेवले.

डिसेंबर २००५

त्याच रात्री शॉकिक मरणा कायला. गांधीतील लोकांनी मिळून त्याचा अंत्यसंस्कार केला. त्यानंतर प्रतापच्या डोक्यावरील टोपीत काही हातघाल झाली. त्याच्या कानांत आवाज आला 'आता मी तुझ्या टोपीचे स्वार झालो आहे. आता तू त्याचा उपयोग करू शकतोस.'

प्रतापने वनवाळीकडचे फाम सोडून दिले. आणि तो दुसऱ्या गांवी गेला. तेथे एका रस्त्यावरून चालत असताना त्याच्या कानी आवाज आला. 'समोहन गिळ्या रंगाच अंगारवा घातलेला जो पुरुष येत आहे त्याचे नांव नक्षत्र आहे. त्याला त्याचे पवित्र ऐकू.'

इतक्यांत गिळ्या कपड्यांतला तो भाणूस प्रतापच्या जवळ आला. प्रतापने त्याला म्हटले, 'माझी टोपी मला असं सांगले की तुझं नांव नक्षत्र आहे. एक अन्वेषकित अग्रा लाभ तुला होणार आहे. त्याच्या यंत्रात तुला मला दीनशे मोहोला वाच्य वागतील.'

प्रतापने त्याचे नांव बरोबर सांगितले. म्हणून नक्षत्रने प्रतापच्या बोलण्यावर विश्वास ठेवला आणि त्याची जवळी मान्य केली. प्रतापने बरी त्याच्या डोक्यावर टोपी ठेवली. तसा प्रतापच्या कानांत आवाज आला 'भूषण नांवाच्या एका व्यक्तीने ह्याच्याकडून दोन हजार मोहोला कर्ज घेतल्या होत्या. त्या कर्जाच्या वस्तुहीची काही आश्रय नव्हती. तेच कर्ज आज करून होईल.'

प्रतापने नक्षत्रना ही गोष्ट सांगितली. आपली टोपी परत घेतली. चौघेही भूषणाच्या वरी गेले. दारांतच भूषणने नक्षत्रचे स्वागत केले व प्रेमाने म्हटले. 'बा, या, मी तुमच्याच बरी खाज्ता विघालो

10

चांदोबा

होतो. ही तुमची रक्तस घ्या, शिवाय ह्या जास्तीच्या वेगशी बोहोय' आता म्हणतच त्याने सर्व काय नक्षत्रच्या हातांत सुपूर्द केली.

नक्षत्रने प्रतापच्या अटीनुसार त्याला त्याची एकम दिली आणि एक मुद्रास मैजघानी दिली. जगासारखी ही वातमी गांधार पसरली आणि खूप लोक घनापडदे येऊ लागले. प्रताप दिवसांतून, एकदाच ती गोंडेदार झालरीची टोपी घालत असे. त्याच्या भविष्यवाणीमुळे काही लोकांना भरपूर संतती मिळाली. तर कुणाकडे पनाचे सारे मिळाले. पुष्कळांना लोकांना व्यापारात फायदा होऊन त्यांचा व्यापार वाढला.

थोड्याच दिवसात प्रताप श्रीमंत झाला. असेच एक वर्ष सरले. एक दिवस त्याच्या कानांत आवाज ऐकू आला, 'माझ्यामुळे किती लोकांचे कल्याण झाले. आता माझ्या आत्म्याला शांती मिळाली. आता मी ह्या गोंडेवाल्या झालरीच्या टोपीस सोडून जातो आहे.'

दुसऱ्या विस्तारपासून त्या टोपीतून आवाज येणं थांबले. लोकांना तो स्पष्टपणे हे सांगून परत पाठवू लागला, की आता त्याच भविष्य फळणार नाही.

परंतु त्याच्या ह्या विवेका लाभ उठवण्याच्या हेतूने काही स्वार्थी लोकांनी त्याच्याविषयी अपप्रचार सुरू केला. ते म्हणू लागले की प्रतापकडे अजूनही ती पंचधाक्ती तशीच आहे, पण लोकांवरतच्या असूयेमुळे तो हे काम करीत नाही.

जेवढी ही अफवा राजापर्यंत पोचली. म्हाराजांनी प्रतापला बोलावले व सत्य काय ते सांगण्यास सांगितले. प्रतापने मांत्रिकाविषयी बोलण्याचे तपवून सांगितले, 'म्हाराज मला ही चांदोबा

गोंडेदार झालरीची टोपी मिळाली होती. तिच्या महात्म्यावर व शक्तीवर मी बराच काळपर्यंत व्योतिष सांगत होतो. पण आता तिचे महान्म्य अन् शक्ती नष्ट झाली आहे.'

त्याच्या बोलण्यावर राजाचा विश्वास बसला नाही. त्याने रार्गट स्वगत म्हटले, 'तू हे का सांगत नाहीस की... की टोपीला ही शक्ती कशी प्राप्त झाली, आणि ती अचानक गायब तरी कशी झाली? तू जाणून बुलून काहीतरी गुपित लपवतो आहेस.' नंतर राजाने सर्व मंत्र्यांना दरबारांतून श्री पाठवून दिले व प्रतापच्या कानांत हळू आवाजात सांगितले की 'मी सम्राटांची एकुलती एक पुतणी विद्युद्धता हिच्याशी लग्न करण्याचा निश्चय केला आहे. परंतु माझ्या मंत्र्यांचे म्हणणं अस आहे की वृत्ताक्षो ह्या संदेश सम्राटाकडे पाठवला तर शोध विघडेल. कदाचित मोठ्या संकटाशीही सामना करावा

11

डिसेंबर २००५

सांगेल, कारण शेंबरी ते एक महान सम्राट आले. मी आज्ञाच एक अगदी नवा निर्णय घेतला आहे की सम्राटावर चढाई करून विजयी होऊनच विद्युत्कृताचा हात आपल्या हाती आणा, पण ह्यासाठी माझी तलवार तैवदी शक्तीशाली आहे कां?"

राजाचे बोलणे ऐकून प्रतापच्या शरीरात एक थरथर निर्माण झाली. कापण्या हाताने त्याने राजाच्या डोक्यावर टोपी ठेवली. पुढच्याच क्षणी राजाचा हात थरथर कापू लागला व हातांतील तलवार खाली पडली. राजा सिंहासनावरून पडला पडता ओरडला "अरे ए मांत्रिका, हे तू काय केलेस?"

इकडे प्रतापही भीतीने थरथर कापत असतानाच त्याच्या कानात आवाज आला "शानरु नकोस, मला माहीत आहे की असमर्थ माणसांच्या हातांत शक्ती दिली, तर असेंच अनर्थ घडतात. म्हणून आजून्ही मी तुझ्या टोपीवर स्वर आहे धनेदी आणि अहंकारी राजाने टोपीला आज्ञा देण्याचा प्रयत्न केला. परंतु त्याला हे ठाऊक नाही की जे धनधार आहे, तेच टोपी सांगते, आपल्या अज्ञा

मर्तुतीमुळेच तो आपल्याला जाला आहे. त्याला विचार की आजून्ही तो सम्राटाच्या कान्येशी विवाह करण्येचे इकडे रचोत स्वप्ने पाहणार आहे कां? त्याचा जो हात निकामी झाला आहे, त्याला तो शक्ती देऊ इच्छितो आहे कां? जा त्याची इच्छा असेल तर टोपीच्या शक्तीमुळे फक्त त्याचा हात भुव्भवत होईल." मांत्रिकाने म्हटले.

मांत्रिकाने सांगितलेल्या सर्व गोष्टी कतापने समजाता सांगितल्या तेव्हा राजाने म्हटले, "मा मला विद्युत्कृता पाहिजे, ना चंपकनता, मला माझा तलवार घट्ट पकडणारा हात पाहिजे."

ब्रह्मता बघता राजाच्या हातांत शक्ती आली. खाती पडलेल्या तलवारीस आपल्या हातांत उचलत त्याने प्रतापला म्हटले, "ए गोंडेदार टोपीकल्या मांत्रिक, तुझ्यामुळे मी आज एक चांगला धडा शिकलो. योग्य, अयोग्य काय हाचा मीट विचार मी कदा नव्हतो. सतत माझे गोष्टींचा लोभ धरत होतो, गुणहीन व्यक्तींच दिशस्त्वार्थे बघण्याचे वेडे साहस करताना. आज मला माझी चूक तुझ्यामुळे समजली." असे म्हणून त्याने प्रतापला भेटकनू देऊन त्याचा योग्य सत्कार केला.

डिसेंबर २००५

12

चांदोबा

भयंकर घाटी

3

(केशवच्या गुरांमधील जो विचित्र प्राणी येऊन मिळाला होता, त्याने ब्रम्हापुराचे सेनापती व त्याचा सैनिक यांना उतर मारलं. दुसरा एक सैनिक बांबला, तो नगरांत पळून गेला. नगरांत अफवांना उत आला. त्या अफवा ऐकून केशवचा पिता अरण्यांत आला आणि त्याने मुलाला नगरांतली सवितार बातमी सांगितली.)

पिताचे बोलणे ऐकून केशव चकित झाला. जपळपास चरत अरवेच्या गुरांकडे आचमिल पाहून तो म्हणाला, "आला सर्ग कांही माझ्या जसांच आनंय. ज्या प्राण्यावरून मी काल रात्री तुम्हला सांगितलं, तोच हा प्राणी आहे. काद संध्याकाळी तो आपल्या गाईगुरांबरोबर चर आला होता. पण रात्री अरण्यांत परत केव्हा गेला ते कांही कळतं नव्हे. आज सकाळी तो कांही आपल्या गोट्यांत नव्हता. पण तो यंत्र आपल्या सर्ग जनवरगरी खेळीमेळीने बागलो. खाज सकाळी

सेनापती व त्याचे सैनिक त्याला पकडून राजाकडे नेऊ लागले. असता विचित्र प्राणी राजाकडे न्यायचा, आणि राजाकडून इनाम मिळवण्याचा त्यांचा विचार असावा.

"एका सैनिकाने हा प्राण्याला पकडून त्याच्या गळ्यांत फांस अडकवला आणि आपल्या घोड्याला पाठीमागून त्या फांसाची दोरी अडकवली होती. बहुतेक वाटेतच जाताजाला त्याने सैनिक व सेनापती या दोघांना मारून टाकलं असावं. पण तसं पाहिलं तर तो इतका साधा दिसतो, की हा

"चांदोबा"

कुणातल ठार मारील असं कांही वाटत नाही. पण त्याच्या शिंगातला लागलेले रक्त ब डाग पाहिले की त्यावर विस्वास ठेवावाच लागतो. पहा, जरा त्याच्या शिंगाकडे पाहा. किती रक्त सांठलंय शिंगावर!”

इतका वेळ म्हाताऱ्याची मुतगा शेव्हां बोलत होता तेव्हां तो प्राणी दिसता नव्हता. आता मात्र तो त्यांना दिसला. म्हातारा चकित झाला. केशवने त्या प्राण्याला हातांनी पकडलं आणि त्याला पित्याजवळ आणलं. त्याच्या शिंगाकडे बोट दाखवून तो म्हणाला, “वधा, तोंडालादेखील रक्त लागलंय. इकडे पहा, हे सगळे रक्ताचेच डाग आहेत.”

“म्हणजे नगरांत ज्या बातम्या फैलावल्या होत्या, त्यांत चुकीचं कांही नाही. सेनापती ब त्याच्या सैनिकाला ह्यानेच मारलंय आहे. सैनिक

इतकं येत आहेत. कुणीतरी बातमी फसवली की न शत्रुदेशाचा गुप्तहेर आहेस आणि येवतार करून इथे राहतो आहेस. या सैनिकांमुळे आता तुझ्यावर माव नवीनच संकट कोसळणार आहे.” पिरयाने इकडेतिकडे नजर टाकीत म्हटले.

“त्यांत माझा कांहीच दोष नाही, तेनावर्तने स्वतःवर संकट ओढवून घेतलं होतं. या निर्दोष विचित्र जनावराच्या गळ्यांत फांत जडकवचा आणि त्याला तो घेऊन गेला. म्हणूनच ह्याने त्यांना मारलं आणि तो इथे परत आलाय. स्वतःच्या शिंगावरचं रक्त मला दिसलं, तेव्हांच मला कळलं की हा कांहीतरी मारामारी करून आलेला आहे.” केशव म्हणाला.

“अरं दे. कुणाचीही चूक असली तरी तैमिक इकडे आले, की ते आपल्याला सोडणार नाहीत. तू नीध इथून, कुठेतरी पळून जा. जेव्हां तुझा अजब बायला, तेव्हांगसून ही नवचार मिनीथर सटकल राहिलीय; ही तलवार आणि तुझे धनुष्यशण, हे तुझ्या संरक्षणासाठी नुला उपयोगी पडतील, राक्षाच्या सैनिकांच्या हातांत तू सांपडण्यापेक्षा तू लढतलढता जरी प्राण गमावलेस तर ते जास्त चांगलं ठरेल!”

केशवने वडिलांच्या हालतली तलवार घेतली ब विचारले, “मप तेव्हां तुम्ही काय कराल?”

“मी?... मी माझा जीव वांचवीन. त्यांतून मी आहे म्हातारा, हजार वर्षे कांही मी जगाणार नाही. पण मी राज्याच्या सैनिकांच्या मजरेम कांही पडणार नाही. मी या गाईभुजांना अरण्यांत हांकलत नेईन. शिपायांच्या दृष्टीता ही जनावरेदेखील पडला कामा नयेत, त्यांचं ते काय करतील ते आपल्याला

काय माहीत!” म्हातारा म्हणाला.

दोघेही बोलत असताना अरण्यांत कुठून घोड्यांच्या टापांचा आवाज आला.

म्हाताऱ्याने मुताकडे बघितलं. केशव तगेच त्या विचित्र प्राण्याकडे गेला, त्याच्या मानेखालचा भाग पकडून केशव म्हणाला, “जर या सैनिकांपासून माझा बचाव करायचा असेल, तर मला याच्यावर स्वार जालं पाहिजे. हा माझ्यासमोर इतका सरळपणे कसा असतो ते कांही कळत नाही.” आणि तो त्या प्राण्याचा चढून बसला.

त्या प्राण्याने क्षणभर आपले डोळे धितले. केशवने “हं, चल पळ, तुला हवे त्या दिशेला पळत जा.” केशवने घोड्याच्या मानेवरचे केस घट्ट धरले आणि त्याच्या पोटावर पायाने दाबून खूप केसी तो प्राणी पाऱ्याच्या वेगाने पर्वताच्या दिशेला पळायला लागला.

त्या विचित्र प्राण्याची ही तुफानी दौड पाहून केशव धाचाला. त्याची मोंड थोंडीशी जरी दिली बडली, तरी तो खाली पडला असता. तो प्राणी एखाद्या पक्ष्यप्रमाणे ह्या खडकावरून त्या खडकावर पाय रोवीत पर्वताच्या शिखराकडे भरभर जाऊ लागला.

तो पर्वताचा प्रदेश फार भयंकर होता. तिथे मोठे वृक्ष, झाडी, ब गुहा होत्या. तिथे उल्लाळी झोडणार चिते होते, आवले होती, सांप होते. तिथल्या भागांत पाबलोपाबली मृत्तूचा सापळा होता. तो भाग पाहून, “आपण कांही इथून जिवंत परत जाणार नाही, या क्रूर श्वापदांकडून मारले बायलेयजी ब्रम्हापुरच्या सैनिकांनी पकडून नेलं असतं तर फार तर तुम्हात हांकलं असतं.

चांदोबा

ह्या विचित्र प्राण्याने मला फसवलंय.” असं केशवला प्रथम वाटलं. पण नंतर त्याला शंका आली की त्याचे बडील म्हणाले, त्याप्रमाणे हा कुणी मायावी राक्षस असेल. कांहीही असलं तरी आता त्याचा कांही उपयोग नव्हता. हा प्राणी नेहून तिकडे जाणे भाग होते. जरी केशवने तलचारीने त्या प्राण्याला ठार मारले असले, तरी त्याला इतर क्रूर जनावरांच्यावरून राहावे लागले असतं. तिथून जिवंत बाहेर निघणे अशक्यच होते, त्याला कांहीच सुचना.

केशव पुरता गोंधळून गेला होता. तितक्यांत त्या विचित्र प्राण्याने एका वंच झाडावरून एका खडबड्यांत उडी घेतली आणि समोऱ्याच्या गुहेजवळ झटकन जाऊन तो खिंकाळत उभा राहिला.

त्यानंतर त्या अंधाऱ्या गुहेत कुठेतरी उजेडाची तिरपी आली. आणि पाठोपाठ मशालीचा प्रकाश

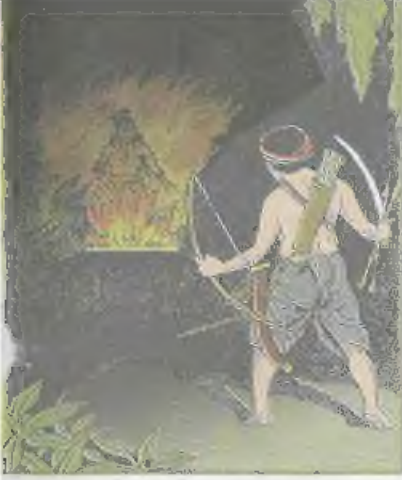
15

डिसेंबर २००५

डिसेंबर २००५

14

चांदोबा

दिवस जागला. आठरा झुकी दिसला व आवाज ऐकू आला, "हां ओम्, आता दीक आहे!"

केशव स्तब्धपणे उभा होता. त्याने लागलीच आपली लतवार उपसली आणि त्या विचित्र प्राण्याच्या पाठीवरून खाली उडी घेतली.

गुहेत पूर्वीसारखा अंधार झाला, मशाल, ज्योड, धू काही दिसना. तो आवाजही बंद झाला. सर्वत्र नील शांतता होती. अनांत झालेला हा नदल पाहून केशव थक झाला.

गुहेत कुणीतरी होतं हे नकी! "तो कदाचित रासस असेल, मांजिक असेल किंवा कदाचित एखादा नरगांसभक्षकदेखील असू शकेल." तो मनात म्हणत होता.

त्याने क्षणभर विचार केला, जो कुणी गुहेत आहे, त्याला केशव अंधारही नाही तरी जेव्हा ज्योड होता तेव्हा प्रकींच दिससा असेल. केशवला

डिसेंबर २००५

यकदण्यासगळी त्याची काहीतरी चाल असेलच. तिथून जितक्या लवकर दिसतता येईल. तितके बरेच होईल असे केशवच्या मनात आले.

त्याने त्या प्राण्याकडे बघितले. पण तो अत अंतरावर होता. एका दागडाला टेकून उभा होता आणि आपले प्रिंग दुसऱ्या दागड्यावर बसत होता. त्याच्याजवळ जाण्यासाठी केशवने उडी घेतली. पण स्तितक्यात तो दुसऱ्या मोठ्या खडकावर जाऊन उभा राहिला.

केशव पारच निराश झाला. जेव्हा त्याच्या जिवरा जीव आला होता, तेवढ्यात तो प्राणीच बस गेला. तिथून पायी चालत जाणे बरोबर नव्हते. त्या खडकाच्या भागून कुणीही शवापद त्याच्यावर चालू काढू शकले असत व त्याचा फटशा पाडला असता.

आता काय करायें? केशवने धीर एकवटला. ज्या क्षातांत तलवार होती, त्याच हातात त्याने थोडेसे बाणही घेतले. दुसऱ्या हातात यक्षुय घेऊन तो मोठ्या हुशारीने एकएक पाऊल टाकीत गुहेच्या समोरून मागे जात राहिला.

एकाएकी गुहेत प्रकाश उजळला. त्या उजेळात केशवला एक कुरूपी इशम दिसला. त्याला टोंकवार दाढी होती, काळे तोंड, व डोळ्यावर शिरकाण होते. त्याला पाहूनच केशव मिश्रचल होऊन उभा राहिला.

"बत्स, बाबलें नकोस, अगदी बाबलें नकोस, मी तुला अभय दिले आहे. तुला आणि तुझ्या पित्यालादेखील या दुष्टांपासून वाचवण्याची जबाबदारी माझ्यावर आहे." असे म्हणत तो कुरूपी गुहेच्याबाहेर आला.

त्याचे बोलणे ऐकून केशव थरारता, "हा कुणी

चांदोबा

का असेना, माझ्याबरोबर त्याला सारं काही ठाऊक आहे." आता तिथून पळून जाणं व्यर्थ होतं, भल्यामेक्षां याईट घेऊन की काय, अशी मनात सफा होती. "हा कुरूपी, जो इतका प्रेमळपणे बोलतो आहे, तो काय जागीचच माझे व माझ्या बडिलांचे रक्षण करील?"

"बत्स! माझ्या शक्तीबद्दल तुला शंका येतेय ना? इकडे ये, गुहेत चल." असे म्हणून तो मागे फिला. फुल्लो धांबून, केशवला निरावून बघत त्याने विचारले, "माझ्याबरोबर गुहेत यायची तुला भीती वाटतेय का?"

केशवला ह्या प्रश्नाचा एग आला. झाला मी काय भावरट वाटलो की काय? केशव परा बिडलाच.

"तुझ्याबरोबर गुहेतच नव्हे, तर म्हणरील तिथे मी घायला तयार आहे. मी असण्यांत जन्मलो आणि

तिथेच वाढलो आहे. भीती कशाचा म्हणतात ते मला माहीत नाही. पण एक शंका माझे मन कुरतडते आहे, ती ही की माझे बडील आणि मी, यांची माहिती तुला कशी कळली?"

"ये, गुहेत ये. मी तुझ्या शकिये समाधान करतो. जर तू गुहेतल्या कातभैरवाच्या डोळ्यांमधे पाहिलस, तर या जगांत जे काही चलयं, जे जे होते आहे, ते सगळं तुला समजेल." त्या कुरूपीने केशवच्या डोळ्यांत बघत म्हटले.

केशव त्याच्याबरोबर गुहेत गिरला. गुहेत संपूर्णपणे अंधार होता. त्या अंधारात दहा पायले चालल्यानंतर त्याला तिथे दगडांत एक मोठी छोमण दिसली, त्यांत एका दाढी कुण्याची आकृती दिसत होती. त्या कुण्याचे बोवळी छोटे निळान्यासारखे बालभाडक असून चमकत होतं.

"हा कातभैरव आहे. त्याच्या भक्तांसाठी

चांदोबा

17

डिसेंबर २००५

बटवून, आणि शत्रूसाठी काटेरी झाडे; जय काल-भिरवा" असं म्हणताना कुरुपीने वसलीली मुळी त्या भूतीच्या डोक्यांना लावली आणि झटकन मागे पाऊल ठेवत तो केशवला म्हणाला, "केशव, आता तू कालभैरवच्या डोक्यांत बघ, तिथे बघ, तुझा पिता, ती तुम्ही गुरे, ते लसवारी घेतलेले सैनिक पाहू तरी! बा बा!" आणि तो जोराने हसू लागला.

केशवने कालभैरवच्या डोक्यांत पाहिले. त्याचा म्हातारा पिता झाडीत खपून बसलेला होता. त्यांची गुरे अरण्यांत इकडेतिकडे पळत होती. घोड्यावर स्वार होऊन सैनिक त्याचा पाठलाग करीत होते.

ते दृश्य पाहून केशवला फारच वार्ड वाटले. त्याचा पिता बावसून झाडांच्यामागे लपला होता. राजाच्या सैनिकांना केशवच्या गायी पकडून न्यायच्या होत्या. गुरे नसली तर त्याच्या पित्याला अरण्यांत घाटपासा खाऊन पोट भराने लागले असते. "जेमकी याच वेळी मला इथे या डोंगरांत रायाची बुद्धी कां झाली?" हा विचार मनांत येऊन केशव फारच काही झाला. पित्याला एकटा सोडून इकडे आल्याबद्दल तो स्वतःला दोष देऊ लागला.

डिसेंबर २००५

केशवच्या मनातले विचार कुरुपीला कळले. तो हंसून म्हणाला, "बाईट वाटून घेऊ नकोस. तुझ्या भित्त्याचे, तुझ्या गुप्तदोरांचे रक्षण मी करीन." तो गुहेच्याबाहेर आला.

"श्रेष्ठा, शिष्य, कुठे आहेस तू? त्या सैनिकांना तू जाऊन पकडून लाव, आणि गाईचे रक्षण कर." तो जोराने ओरडला.

कालभैरवच्या डोक्यांत बघत असलेल्या केशवला एक विचित्र दृश्य दिसले. एक विचित्र काळी आकृति; तिचे लोंढ माणसासारखे आणि पंख बटवावळसारखे होते. त्या सैनिकांच्या डोक्याजवळून ही आकृति गिरव्या घेत उडायला लागली. हा भयंकर पक्षी बघून सैनिकांची गाळण उडाली. ते ओरडत, किंवाळत अरण्यांत धावसून सैरावैरा पळायला लागले.

ते पाहून केशवच्या जीवांत जीव आला. आता आपल्या बडितांना सैनिक कांही करू शकणार नाहीत अशी त्याला खात्री पटली. या अवभुत शक्ती असलेले तो विचित्र प्राणी व कुरुपी, हे दोघेही आपले शत्रू नसून मित्र व रक्षक आहेत, याची त्याला खात्री पटली. (क्रमशः)

18

चांदोचा

वेताळ
कथा

धर्म सिंहासन

निश्चवाचा पक्षा राजा विजयार्क पुन्हा झाडाजवळ गेला. त्याने शव खात्री. खतरवले आणि आपल्या खांब्यावर बसले - रक्षाने स्मशानाची वाट धरली व तो चालू लागला. तेव्हा प्रेतांत लपलेल्या वेताळाने विचारले, "राजन्, तुझे इतके कठोर परिश्रम पाहिले की काटन की तू एक राजा नसून एक सामान्य सेवक असावास. राजाने वक्षतेने राज्याचा फारभार वाजवावा, देशाचे रक्षण कराने, प्रजेला सुखी ठेजाने; पण तू तर तुझे कर्तव्य विसरून इथे नोकरीचे काम करतो आहेस. आणि तुझ्या दृष्टीने हे अगदी अयोग्य आहे. या कठीण स्वरूपामागे काय रहस्य आहे, हे मला माहीत नाही. कांहीतरी अद्भुत शक्तीची वस्तू मिळवण्या-साठी हे सारं तू करतो आहेस कां?

डिसेंबर २००५

तशी वस्तू जरी मिळाली, तरीही तिचा योग्य उपयोग करण्यासाठी तीक्ष्ण दृष्टी व सज्जसार विवेक आवश्यक असतो. ज्या व्यक्तीमध्ये हे गुण नसतात, तो राजा नवनीतवर्माप्रमाणे मूर्ख ठरतो. त्याला अशी अद्भुत वस्तू मिळाली होती, तरीही त्याने ती हातातून जाऊ दिली. त्याची गोष्ट ऐकताना तुम्हा थकवा दूर होईल." आणि वेताळाने पुढील कहाणी सांगायला सुरुवात केली.

प्रणवगिरीचा राजकुमार नवनीतवर्मा ह्याने विवेचनशार्मा नावाच्या एका महान पंडिताकडे विद्याभ्यास केला.

शिक्षणक्रम संपल्यानंतर त्याला निरोप देताना गुरूने त्याला सांगितले, "शिष्या, तू ज्ये गुरूकुलांत राहून तुम्हा शिक्षणक्रम नीट पूर्ण केलेला आहेस. कांही काळानंतर तू प्रणवगिरी राज्याचा राजा बनणार आहेस. राजाता कितीतरी समस्यांचे

डिसेंबर २००५

निराकरण बुद्धिचातुर्याने व वीरभावाने करावे लागते. म्हणून मी तुला एक तांब्याचे बनावलेले सिंहासन भेट म्हणून देतो, आहे. हे एक शक्तिशाली धर्मसिंहासन आहे. जर कधी एखाद्या मांडीला सपत्न्येशी शयना करावा लागला, तर त्या सपत्न्येशी संबंधित असलेल्या व्यक्तीला या सिंहासनावर बसव. समस्येचे उत्तर सहज मिळू शकेल. जर कधीकाळी तुला असं वाटलं की या सिंहासनाची जवळी नाही, तर त्यावेळी तू ते प्रलापत पाठवून दे." असं म्हणून त्यांनी शिष्य नवनीतवर्माला आशिर्वाद दिला व ते तांब्याचे सिंहासनही दिले.

नवनीतवर्मा सिंहासनासह राजधानीला पोचला. थोड्याच दिवसानंतर त्याच्या पित्याने राज्यकारभाराची जबाबदारी त्याच्यावर सोपवली. नवनीतवर्माने ते तांब्याचे सिंहासन आपल्या सिंहासनाशेजारी ठेवले व तो चोंगल्याप्रकारे राज्यकारभार करू लागला.

एक दिवस सेनाधिपती धीरमल्लने धीरबाहू नांवाच्या एका दरोडेखोलाकडे राजासमोर आणले. गेली दोन वर्षे राजधानीतल्या धनयंतांचा तो लुटत होता. शिपायांना त्याला पकडता येत नव्हते. असला भयंकर दरोडेखोर पकडला गेला म्हणून राजाला फार ससाधान वाटले. पण त्याला काय शिक्का द्यावी हे राजाला ठरवता येईना. अखेरीस राजाने वीरबाहूला तांब्याच्या सिंहासनावर बसण्याची आज्ञा केली.

धीरबाहू जसा सिंहासनावर बसला, तसा आवाज उमटला, "हा महाचोर आहे. याला जन्मभर बंदीवासांत ठेवायला हवा!"

चांदोबा

सिंहासनांत गुप्तहेरांचा प्रमुख सरदार तिथे आला. त्याने राजाला पित्तयपूर्वक बंदन केले आणि तो म्हणाला, "महाराज, धीरबाहूने अनेक नागरिकांच्या घरी चोंग्या केेल्या आहेत हे खरंच आहे, पण या कामांत त्याने कधी कुणाची हत्या केलेली नाही. त्याशिवाय, त्याने सर्वसामान्य नागरिकांना कधीही लुटले नाही. फक्त त्यांची कमाई अयोग्य व अन्यायी होती, अशाच लोकांकडे त्याची दृष्टी होती. त्याने लुटलेली सारी धनदाशी त्याने गोरगरीबांमध्ये वाटली. व त्यांची जडचण कमी करपाचा प्रयत्न केला." आपल्या युक्तिवत्ताच्या समर्थनासाठी त्याने एक पत्रही राजाला दिले.

पत्र वाचल्यानंतर राजा पुन्हा विचारांत पडला. थोड्या वेळानंतर राजाने समेत जाहीर केले, "धीरबाहूला मी राज्याच्या प्रष्टाचार विरोध विभागाला प्रमुख अधिकारी म्हणून नेमतो आहे."

चांदोबा

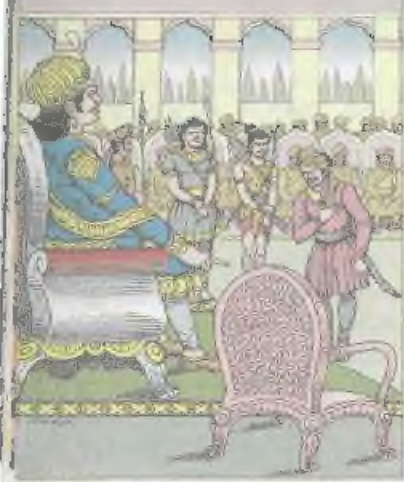
राजाचा निर्णय ऐकून सारे उपस्थित प्रजाने मुन्न झाले. वीरबाहूने लवून राजाला बंदन केले व म्हटले, "महाराज, माझी जबाबदारी आपण ओळखलीत आणि माझ्यावर आज ही जबाबदारी सोपवलीत, त्याबद्दल मी आपल्याशी सदैव कृतज्ञ राहीन."

या घटनेनंतर कांही दिवसानंतर, महाराजाच्या वाढदिवसानिमित्त अनेक मनोरंजन कार्यक्रमांचे आयोजन आणि त्यांत युद्धविजेच्या स्पर्धाही होत्या. महज युद्ध व खड्गयुद्ध यांच्या स्पर्धा झाल्या. त्यांचे विजेकी वीर घोषित केले गेले. पण धनुर्विजेचा विजेता कोण आहे याचा निर्णय झाला, नाही कारण या स्पर्धेत दोघे तरुण बशीसात पाज ठरले. पण नियमाप्रमाणे त्यांच्यापैकी एकाचाच पारितोषिक देता आले असते.

त्याच्यासाठी पुन्हा त्यांची परीक्षा घेतली. शंभर

21

डिसेंबर २००५

गव अंतःपुराच्या एका शाळाच्या पांढीला एक बाहुली अडकली गेली. त्या दोघा स्पर्धकांना त्या बाहुलीच्या निरागार बाग सोडायला सांगण्यात आले.

दोघांनीही अचूक नेम धरला. त्यांच्यापैकी एकाचे नांव होते विजय. तो राजाचा भावा होता. कुलन्याचे नांव होते मेरव. तो भिड्ड घुस्फ होण.

या स्पर्धेत विजयी कोण ते ठरवण्यासाठी नवनीतबमने पुन्हा एकदा धर्मसिंहासनाचा आधार घेतला.

प्रथम विजय जेव्हा सिंहासनावर बसला, तेव्हा त्या तांब्याच्या सिंहासनाने आपला निर्णय ऐकवला, "धनुर्विद्या स्पर्धेतल्या विजेत्याचे अभिनंदन!"

सर्भत उपस्थित असलेल्या सर्व लोकानी जोर-जोराने टाळ्याबाजवल्या आणि विजयचे अभिनंदन केले.

डिसेंबर २००५

त्यानंतर राजाने भैरवला सिंहासनावर बसण्याची आज्ञा केली. राजाची ही आज्ञा ऐकून मारेजण पंकित झाले. कुणाता पांचे कारण समजेल. त्या धर्मसिंहासनाने तर अहपला निर्णय सांगितलेला होता.

तर मह राजाने भैरवला सिंहासनावर बसायला सांगितले, त्याचे काय कारण असण? पण त्या सिंहासनाने पुन्हा एकदा आपला निर्णय सांगितला, "धनुर्विद्या स्पर्धेतल्या विजेत्याचे अभिनंदन." उपस्थित महलांना मात्र यावेळी सिंहासनाने केलेले अप्रतिपद निविड वाटले.

परंतु नवनीतबमने हंसून मान डोवडली आणि भैरवला विजेता म्हणून घोषित केले. नंतर तो सेनाध्यक्षाचा म्हणाला, "उद्या सध्याहीच हे सिंहासन माझे मुख्य विवेचन यांच्या गुरुकुलांत पोचले बरं."

ही गोष्ट सांगून वेताला राजाला म्हटले, "राज, ते तांब्याचे सिंहासन अद्भुत शक्तीने मारलेले होते यांत शंकाच नाही. त्या वीरवाहू दोघेव्हाच्या-बाबतीत सिंहासनाने दिलेला निर्णय तर राजाने पार धुडकवून सांगला; कारण उन्हा अशा वेळी की प्रशाचार विरोधी विभागात प्रमुख अधिकारी म्हणून वीरवाहूची नेमणूक केली आहे! हा निर्णय अयोग्य होता की नाही? आज्ञा दुसरी प्रनाविषेच्या स्पर्धेची बाब. धर्मसिंहासनाच्या दक्षिण विजया व भैरव दोघेही या कसेत भिण्यात होते. परंतु भैरव राजाने विजयी घोषित करण हे अमदीच अनुचित होते की नाही? राजा नवनीतबमने हे निर्णय अजरी सूचीचे आहेत. त्यापेक्षाही त्याने आणखी एक मोठी चूक केली होती. ती म्हणजे ते धर्मसिंहासन त्याने

22

चांदोबा

आपल्या गुरुकडे परत घाडली तुला काय वाटतं? गारुड या शंकांची उत्तरे माहीत असतील म्हा काय बसतयस तर तुझ्या मस्तकाचे तुकडेतुकडे होतील."

विक्रमाकाने वेताला उतर दिलं, "गुरुने दिलेले धर्मसिंहासन अद्भुत अवश्य होतं, पण त्याच्याही बगडी स्यादा होत्या. राजा नवनीतबमने ही गोष्ट जाणून घेत, वीरवाहूच्या बाबतीत सिंहासनाने जो निर्णय दिला होता, तो राजाने अमलात आणला नाही, कारण गुरुदेवाच्या प्रमुखांना राजाना आपले निवेदन व पत्र दिले होते. त्या दोघी गोष्टींचा विचार करून राजाने सिंहासनाचा निर्णय बदलला. त्यामुळे वीरवाहू हा प्रत्यक्षात, संपन्न लोकसाठी शिंद होता, आणि गोरगरीबांचा तो रक्षक ठरला. त्याच्या जीवनांत स्यादासाठी जागा नव्हती. म्हणूनच राजाने त्याला प्रशाचार-विरोध विभागाचा प्रमुख अधिकारी म्हणून नियुक्त केले. हे तर राजाच्या सूक्ष्मपणाचे द्योतक आहे.

धनुर्विद्या स्पर्धेच्या विषयांत सिंहासनाने जो निघत ऐकवला, तो कोणत्याही रीतीने जफा आहे असे म्हणता येणार नाही. दोघा स्पर्धकांनी धनुर्विद्येत

जे कौशल्य दाखवले, त्याची योग्य दखल सिंहासनाने घेतली व दोघांनाही विजयी ठरवले. परंतु राजाने मात्र पहिल्या वेळेप्रमाणेच हाही निर्णय केटावून ठावला. विजय राज्याभ्यांतला होता तर भैरव भिड्ड जमातीतला होता. धनुर्विद्येत त्याला शास्त्रीय शिक्षण देण्यासाठी त्याला कुणीही गुरु नव्हता, हे ध्यानांत घेऊन राजाने भैरवला विजयी ठरवले. धर्म-अधर्माचा निर्णय करण्यात मनुष्याचे मलाक सर्वात जास्त अपूर्ण असले आणि त्याची बरोबरी कुणाताही करता येणारी नसते. राजाला आपली कियेकबुद्धी व व्यवहारज्ञान यांच्यावर पूर्ण विश्वास होता, म्हणून त्याने त्या धर्मसिंहासनाचा निर्णय वेळेभिरू अमलात आणला नाही. त्यामत्तणाने जेव्हा त्याला कळलं, की त्या सिंहासनाची आज्ञा आवश्यकता नाही, तेव्हा त्याने ते गुरुवर्कडे पाठवून देण्याची आज्ञा केली. माझ्या मते हाही निर्णय उत्तम होता."

राजाचे मौन भंग करण्यांत सफल झालेल वेताला पुन्हा एकदा शवासहित अदृश्य झाला व शाळावर जाऊन बसला.

(दिनेश भट्टाचार्यांच्या रचनेवरून)

चांदोबा

23

डिसेंबर २००५

खास बातम्या

जवळे शिवमंदिर

महाशिवरात्रिच्या शुभेकांतीच्या निमित्ताने शिवमंदिराच्या भव्यतेबद्दल आपण जाणून घ्या. या मंदिराचे वैशिष्ट्य असे की नू फर्निचर या भाविक मुस्लिम गुरुमठ यांच्या संस्थापकाने या मंदिराचे बांधणी करून घेतली आहे. या मंदिराचे बांधणी करून घेतली आहे. या मंदिराचे बांधणी करून घेतली आहे.

वाटसावृक्ष

आजपर्यंत जितका वाटसावृक्ष वाढला आहे, तितका वाढला आहे. या वृक्षाचा वाढला आहे. या वृक्षाचा वाढला आहे. या वृक्षाचा वाढला आहे.

वाटसावृक्ष हा एक अत्यंत पवित्र वृक्ष आहे. या वृक्षाचा वाढला आहे. या वृक्षाचा वाढला आहे. या वृक्षाचा वाढला आहे.

घरावरील प्रेम

अजूनही घरावरील प्रेम ही एक महत्वाची होती. इतक्यात एका पाणत्याने बाहेरून ओरडतच विचारले, 'ए म्हातारे, इथल्या झाडावर एक मोर येऊन पडला होता. तू पाहिल आहेस का त्याला?' 'नाही बाबा! आमच्या गांवात कुठले आले आहेत मोर? मग मला मोर कुठेही कसा दिसणार?' आश्चर्याचे नाटक करत अचपूर्या बोलली कांही न बोलता तो पाणूस निघून गेला. त्या दिवसपासून ती मोराच्या पायावर पडी बांधू लागली. वेळोवेळी त्याला योग्य खाणपिण देऊन त्याचा चांगला संगमाल करत लागली. काही दिवसातच मोराची जखम भरून आली आणि तो कधीमधी पिसारा फुलवून नाचूही लागला.

गावच्या जमीनदाराला ही बातमी समजली तेव्हा तो अचपूर्याच्या घरी अन्ना व त्याने म्हटले, 'अचपूर्या, एखादा मोर पाहण्याची माझी फार इच्छा आहे. मी खूप प्रयत्न केले पण एकही मोर कांही माझ्या हातात सापडला नाही. एवढ्यातच मला समजले की तुझ्याजवळ एक पाळीव मोर आहे.

डिसेंबर २००५

माही ब्रिजेन आगम्या पोतारवरोन् माहा । न ।
 १२ ॥

हे चांगीकी कस - ॥ १४ ॥

॥ १५ ॥

॥ १६ ॥

प्रकाशचा अंश ठोणार नाही ।
 रत्नाग्ने निनीक रहा ”

जमीन अणि आपल सुख गात्र आठवत ती एकदम
धाकूक दाली

[illegible][illegible]

मन्ना वल्ह नु तिवसल' ता कृच न न
 श्रीरुम न लय नैरु' वी न नमै दान न हन
 ' म सान्मू न न न न न न न न
 मेरा/रु' न न न न न न न न न न न न

१. कृष्ण नदी का दूधधारा घाट पर १००० फीट की ऊँचाई पर एक छोटी सी झील है।
 २. इस झील का पानी बहुत ही शुद्ध है।
 ३. इस झील का पानी बहुत ही ठंडा है।
 ४. इस झील का पानी बहुत ही मीठा है।
 ५. इस झील का पानी बहुत ही पारदर्शी है।

[illegible]

बन्धना बन्धना एक महिना सरला

ए, विद्युत-चुम्बकीय गैद्विद्युतचुम्बकीय
एक परमाणु का कणिकाओं में विद्युत
एक ही मात्रा में एक ही मात्रा में एक
विद्युत शक्ति में एक ही मात्रा में एक
विद्युत शक्ति में एक ही मात्रा में एक

[illegible]

मरण स्वच्छन्द हसन् च विभो, सा साह
गात्रं तूष्णीं न पाठन् मृगयां हि तृप्त्या मण्ड,

देवालय, सचिवी सादरणीय हागपुकीमुलेक अला
 कृषीति दिलेल्या शापद्वारा मुक्ति मिळाली आहे हे
 यद्ध हीं पात्र नमुषा हीं ब्राह्मण-व्याय-नदी
 नदीपुत्री नदी नदी नदी नदी नदी नदी नदी
 मलाप-नदी नदी नदी नदी नदी नदी नदी
 नदीनदी

[illegible]

तना मयूष मरु खाली सहे इण्डात ये तुना
सुखद न रेतात इत न ये ये कीत न

न विना जाती न ह पशून मग समज आली
देवकारासु पी पणाल नाचो एका शेतकऱ्याच्या
घरी वाटलो अन् लहानाचा मोठा झाले गावामध्ये,
झार मुलाबाबरेर मी गर्वशुरता गांवनाहे न्यामस्त
घेऊन जात असं, तिथे झाडांवर निरनिराळ्या
प्रकारचे अनेक पक्षी असत त्या सगळ्यात मोठे
मना पार अनेक वेळे रूपा मोर पकडायचे आणि
पळ्याच्या अशा माझी मूव डळढळ होती परंतु मी
म्हणतं मी पकटू शकतो नाही एकदा असाच त्याना
पकडण्याचा प्रयत्नाने आलेलात मी रूकु धकून
गोड मरगाश हाऊन त्याच्याक दुष्टमास गावरी
मी पकत आलेल्या दुष्टमास हा दुष्टमास एका
त्योश्या खुडीना लागला ते स्तरात होऊन उठत आणि
त्याने मला असे म्हणले मला मला मला मला
सोचच काही येतारे माझ्याक कृपा करून मला
शापमुक्त होण्यासाठी त्यांनी सांगितला

त्यांनी मला सांगितले का मला मला मला मला
संजीव वा पावसा व सो, सर्व लोकजीवनात देवदेवा
देवांनी नशाव्यस्त्या घट्टीने त्यांना मला मला
भिन्नेत आहे, तुझ्याभोळेच मला आलेल्या जाणातून
मुक्ती मिळाली आहे.

डिसेंबर २००५

३०

सादरा

अनापूर्णा अतिशय खूब झाली त्याच्या त्याच
वेळी वेळी तिच्या मध्ये 'मो' माझ्या नाडक्या
मोरा, झा गावच्या जमीनदाराला मोर फारच
आनवसत तेतुला वेळीन जाऊन सामाळणार होते.
त्याच्या बवाळू स्वभावामुळेच आज आपल्या
बावळ्यासमोरीती ही झिंयळ आहे इतकी झाले मुझे
आहेत व त्यांचा राईण, कसक, जीव त्यांच्या
त्याला काही म्हात कस झालेला का?

मुकते मग लोके खजवणे अन् म्हणणे 'मी' मोर
मग त्यामुळे काही काळ मगच्या मगलात 'मला'
आहे चारही काही मोलात मी त्यांच्या घराच्या
मगनीत झालेला राहायला मला शकत

हं मग मला मला मला मला मला मला मला
मला मला मला मला मला मला मला मला
मला मला मला मला मला मला मला मला

तो मुलागा घराच्या मागच्या बाजूने जाऊन
माराप्राप्ती करीत तो मला मला मला मला मला
आलेला मला मला मला मला मला मला मला
काही दिवसांचा मला मला मला मला मला मला
मला मला मला मला मला मला मला मला
मला मला मला मला मला मला मला मला

वाचकासाठी कथास्पर्धा मराठीकृष्ट प्रवेशिकेला रु २५०/-चे पारितोषिक

खालील गोष्ट वाचा

शेवटीचा चरमपर अंत्यतः जन्म होता सोप्यात मस इण्यात
आणि त्याना गायण्यात त्याचा अमर्षी नानद होई तो दूर
स्यभवाच हा ना आणि त्यांनी लेश केलें नव्हते त्याच्या
वर्तमानात पण तो एकादा राहता होता शेवटी तो
ममतासंगी आगरी पडला व मला पोचला

आता याचे मूल त्या घरात हा नागात आसपासच्या
सोप्यात मस अमर्षी विश्व मला, मला मला अमर्षी
विश्व मला मला मला मला मला मला मला

काही महिनं मला मला मला मला मला मला मला
मला मला मला मला मला मला मला मला

भुतां मला मला मला मला मला मला मला मला
त्या वाही धावण्याचे ठावेले तेव्हापासून मला मला मला मला मला
मला मला मला मला मला मला मला मला मला
मला मला मला मला मला मला मला मला
मला मला मला मला मला मला मला मला

हा गोष्ट तुम्हाला शब्दान १०० १५ शब्दान पूर्ण करा त्याना योग्य शीर्षक द्या आणि तुमची
इच्छापत्राचा खालील कृपासम अमर्षी मला पारितोषिक मला मला मला मला मला

शेवटीची तारीख ३१ डिसेंबर २००५

नाव	वय
अवतारीक	शाळेचे नाव
घराचा पत्ता	
	पित्रकांड
पालकाची सही	मार्थकाची सही
CHANDAMAMA INDIA LIMITED	
87 Defence Officers Colony, Ekkaduranga, Chennai - 600 099	
चात्राचा	डिसेंबर २००५

धर्माचरण

ब्रह्मदेव काशी येथे राज्य करीत असताना बोधि सत्यानी धर्तजय नांवाच्या कुराजाच्या रूपाने इंद्रप्रस्थ येथे जन्म घेतला. त्याच्या गुण्यात वेळेपर पाऊस पडत असे. दुष्काळ कधीही पडत नसे त्यामुळे सर्व प्रजा सुखी होती. साऱ्या जंबूद्वीपात अशी बातमी पसरली की, धर्माचरण आणि दानधर्म करण्यात इंद्रप्रस्थचा राजा धनजय याची बरोबरी करणारा दुसरा कोणी नाही.

त्याचवेळेस कलिंग देशाचा राजा कलिंग हा बलपूर ही आपली राजधानी करून तिथे राज्य करीत होता. त्याच्या राज्यतंत्रात एकदा भयंकर दुष्काळ पडला. लोक भुकेने मरू लागले. कांही मुले आपल्या आयाच्या मांडीवरच भुकेने तळमळू लागली, प्रजेत हाहाकार माजला.

देशाची वाईट परिस्थिती पाहून राजा कलिंगला राहिले नाही. त्याने आपल्या मंत्र्यांना बोलावून विचारले - "ह्या वर्षी आपल्या देशात भयंकर दुष्काळ पडण्याचे कारण काय असावे? ह्या वाईट अवस्थेतून बाचण्यासाठी काही उपाय आहेत का?"

मंत्र्यांनी उत्तर दिले - "महाराज देशात जेव्हा धर्माची हानी होते, त्यावेळेस असा उत्पात होतो. इंद्रप्रस्थचा राजा धनजय हा भौतशा ईमानदारीने आपल्या धर्मनिष्ठापालन करतो आहे! त्यामुळे त्याच्या देशात महिन्यांतून तीनदा पाऊस पडतो. देशात कधी दुष्काळ पडत नाही. प्रजा सुखी आहे आणि देश समृद्ध आहे.

तर मग तुम्ही लोक एक काम करा. आजच इंद्रप्रस्थला जाऊन राजा धनजयाचे दर्शन घ्या, आणि एका सुवर्णपत्रावर धर्माचे नियम लिहून घेऊन या. आपल्यालासुद्धा त्या नियमांचे पालन करून देशाला सुखी व समृद्ध करता येईल.

कलिंग देशाचे मंत्री सुवर्णपत्र घेऊन इंद्रप्रस्थला पोहोचले आणि राजा धनजयाचे दर्शन घेऊन म्हणाले - "महाराज, आपली कलिंग देशाचे हिवाशी आहेत. आमचा देश भयंकर दुष्काळाला सांपडला आहे. आपण धर्माला आहात, धर्माचे पालन करून प्रजेचा सांभाळ करीत आहोत. त्यामुळे आपली प्रजा सुखी व संपन्न आहे. आमच्या राजाने ज्या धर्माचे पालन कायद्यान द्वारे

ते आपण ह्या सुवर्णपत्रावर लिहून द्या. म्हणजे आमचा राजा त्या धर्मनियमांचे पालन करून दुष्काळापासून जवतेला वाचवील." असे म्हणत कलिंग देशाच्या मंत्र्यांनी सुवर्णपत्र धनजयच्या समोर आणून ठेवले.

धनजय नमस्कार करीत म्हणाला - "हे मंत्र्यान्ना, मला श्रम करा. ह्या कागदावर धर्मसूत्र लिहिण्याची माझी योग्यता नाही. कारण एकदा माझ्याकडून धर्माचे उत्प्रेषण झाले. आमच्या देशात तीन वर्षांनंतर एकदा कार्तिक उत्सव होतो. त्यावेळेस राजाला तलावाच्या कांडावर यज्ञ करावा लागतो. व यज्ञाच्या चारी बाजूला चार बाण मोडायचे लागतात, एकदा मी चारही बाण चार दिशेने सोडले. तीन बाण बरोबर गेले. परंतु चौथा तलावात पडला. बाणाच्या आघाताने तळ्यातले मासे बेदूर मरून गेले. अशा प्रकारे माझ्या हातून अधर्माचरण झाले. जर मला माझ्या राज्यात अन्याय, काय, नरोक्त तर त्याचे कारण माझ्या पूर्वकालीन ग्रासन करणाऱ्यांपैकी कोणीतरी असेल. तेव्हा आपण कृपा करून त्याचा शांघ काढावा.

हो गोंष्ट ऐकताच सर्व मंत्र्यांना अवचर्च्य बायल त्यानंतर ते सर्व राजमाता मायादेवीच्यापाशी आले. सर्व गोंष्ट तिना सांगून म्हणाले - "देवीजी, आपण कृपा करून आपल्याकरिता धर्मनियम लिहून द्या.

"मुला, मी सुद्धा धर्माचे अतिक्रमण केले आहे. एकदा माझ्या मोठ्या मुलाने मला साऱ्याची मळ भेट म्हणून दिली. मी माझ्या मोठ्या मुलाला श्रीमंत बाणपातळी समजून, मिला ती न देता घाकट्या मुलाला देऊन टाकली, परंतु दुसऱ्या क्षणीच मी पक्षपात केला असे मला उमजले आणि झालेल्या गोष्टीचे मला खूप दुःख झाले. त्यामुळे दुसऱ्याना धर्माचे सूत्र लिहून देण्याची माझी लायकी नाही.

तरी तुम्ही कृपाया कोणातरी योग्य अशा मणसाला शोध्या व त्याच्याकडे जा."

त्यानंतर कलिंग देशाचे मंत्री राजाचा भाऊ नंद ह्याच्यापाशी गेले. त्याने सुद्धा एकदा धर्माचे उल्लंघन केले होते. ती गोंष्ट त्याने सांगण्यास सुरुवात केली.

"मी रोज संध्याकाळी ज्ञांत वसून अंत पुरात जात होतो. केव्हा केव्हा नेमेच रात्रभर रहात होतो. जर मी माझा चाबूक रथात सोडला तर, त्याचा अर्थ मी रात्री अंत पुरात राहणारा नाही. तत्पुन त्या परिस्थितीत माझा सारथी माझी वाट पहात बसे आणि मी चाबूक बरोबर घेऊन गेलो, तर सारथी रथ घेऊन जात असे, व दुसऱ्या दिवशी सकाळी रथ घेऊन येत असे. एकदा मी चाबूक सोडून अंत, पुरात गेलो. त्या दिवशी माझा परतायचा विचार होता. तेव्हा राजाने म्हणजे माझ्या मांड्या भावाने, मला परत जावू दिले नाही. त्यामुळे मी रात्रभर अंत-पुरातच राहिलो. माझी वाट पहात माझा सारथी रात्रभर पावसात भिजत रथातच बसून

राहता अशा प्रकारे त्यांना मान झाला व मी सर्वांनी अतिक्रमण केले.

त्यानंतर कर्मिण देशाचे मंत्री असा विचार करून राजापुरोहिताकडे गेले की कपीत कपी राजपुत्रोहित तरी त्याची हच्छा पूर्ण काढीत परंतु त्यानसुद्धा धर्माचे अतिक्रमण केल्याची गोष्ट राखिलेली - "एके दिवशी मी राजसहायकडे जात होतो रस्त्यात मला एक रथ दिसला त्या रथाला सोन्याचा पुलामा केलेला होता तो बघतच माझ्या मनात लोभ उत्पन्न झाला मी विचार केला की जर राजाने हा रथ मला द्यायला तर किती छान होईल."

मी तेव्हा राजाच्याकडे पाहोव्हसो तेव्हा मला अचानक राजा म्हणाला - पण मी त्या रथाचा उपयोग करणार नाही तो मला द्यायला त्याने त्याच्याकडे माझ्यात उत्पन्न झालेल्या लोभाची मला आठवण झाली आणि मी पश्चात्तपाणे तो रथ घेण्यास नकार दिला अशा तऱ्हेने मी धर्माचे आचरण केले नाही तरी मी आपल्याला धर्मसूत्र पालवून देऊ शकत नाही.

कर्मिण देशाच्या मंत्र्यांच्या काहीही लक्षात आले नाही प्रत्येकीने इंद्रप्रस्थच्या महामंत्र्याच्याकडे गेले त्यानसुद्धा त्याला निराश केले. म्हणाला - "मीसुद्धा

शैलवाच्याकडे गेला जे मान व्याससह गेले होते मला येऊन मला जेथे खुटी ठोक्याची होती तिथे एक मोठे बीळ होते माझ्या मनात एक राका आली की त्या निधान कोणीतरी रहात आसावे परंतु थोडे गेल्यावर खुटी ठोक्याची तर शैलवाच्याचे नुकसान झाले, ३ थोडे पुढे ठोक्याचे तर राजाचे नुकसान झाले, म्हणून मी त्या निधानात खुटी ठोक्याची आझा केली खुटी ठोक्याचे असून एक खेकडा बाहेर आला, आणि त्या खुटीच्या प्रहाराने मेलला मला मीसुद्धा धर्माचे अतिक्रमण केले आहे तरी अशा प्रकारे मी म्हणत आहे -

न्याय कर्मिण देशाच्या मंत्र्यांनीच एक आग्रह राखून काढला त्यांनी सर्वांनी सांगितलेल्या गोष्टी त्या सुवर्णपत्रावर लिहून घेतल्या व त्या नेऊन राजाला वाचून दाखविल्या राजाला समजले की धर्माचरण करताना इमानदारीने राहणेच सर्वाना लाभकारी आहे.

त्याचप्रमाणे त्याने स्वतःचा त्याचे पालन करून राज्यकारभार करण्यास सुरुवात केली त्यानंतर थोड्या दिवसात पाऊस पडून बागला व देशातील दुष्काळ नाहीसा झाला त्या दिवसापासून कर्मिण देशाची प्रजा सुखाने व समृद्धीने नांदू लागली.

डिसेंबर २००२

10

जादवा

मांत्रिकाचे जीवन

हरीपूर एक छोटे गांव होते. तिथले लोक शेती करीत त्याशिवाय काही पारंपारिक व्हान बाग करण्यातही ते वाकडगार होते. त्यांच्या हस्तकलांना लागणारी सापुशी मोठ्या शहरांतून मिळत असे म्हणून त्यांना नेहमीच शहराची वाट पकडावी लागत होती.

हरीपूराने तयार होणाऱ्या कित्येक वस्तूंना शहरात चांगली मागणी असे. हरीपूराने शेतीमाल हा एकगरीब छंदून झालेला होता. याच्या मार्केटीचे शेत मळले. ती सधन लोकांच्या घरी जाऊन त्यांच्या शेतमळ्यावर काम करायला त्याची बायले शीला, तऱ्हेतऱ्हेचे फराळाचे व बेगमीचे पदार्थ करून गांवात विकत बायची, त्याची बारा वर्षांची मुलगी त्या ही शहरात व्यवसाय करून पैसेसह राहणारी वर्षाच्या भागता, छोट्या गणपतीला सांभाळत होती.

यांगी आनंद आपल्या शिष्यांना घेऊन त्या गावात अधूनमधून येत असत त्यांचे बहूतच असोड होते. सारा गांव त्यांची प्रबळते ऐकायला

गेली. वहात्या अनेकदांनी आपल्या बायलात सांगितले. चांगली प्रकृति आणि सामाधान लागणाने असले म्हणजे सुख व सनोष प्राप्त होतात, आपापडी घामे स्वतः करावीत आणि शरण पाजवामे ते ताजे सुगंध, सधे अन्न खाऊन की प्रकृति चांगली राहाते.

त्यांचा हा संदेश लोकांना पटला म्हणून अनेकजण आपापल्या शेतावर, बागातून स्वतःच म्हणत करायला लागले घराघरी झिंया स्थान स्वयंपाक करायला लागल्या. सामनाथ व सीताना काम मिळतेत त्यांची अपासाय होऊ लागली.

आपण हे दृश्य गांगी आनंद याच्यामुळेच झाले हे शोधनाथच्या मनात आले त्याने आपली ही धधा त्यांना सांगितली. योगी आनंदानी त्यावर विचार करून म्हटले, 'या गावात अनेक लोक असे आहेत की माझ्या सांगण्यामुळे त्यांचा फायदा झाला फक्त सुकेंच नुसताने झालेसे दिसते. आता त्यांना व्हड तुजी आहे की माझी?

"स्वाप्तीनी, ही चुका काढण्याची वेळ नाही

आलेख शर्मा

माझी मुले, बायको आणि मी भुकेने तहफडतो आहोत त्याचे कारण तुम्ही आहात आता आम्ही भूक आम्ही करी भायबायकी ते तुम्हीच सांग "

केविलबाण्या स्वरात सोमनाथने विनवले "हे बघ सोमनाथ, लोकांची मागणी कधी एकाच तऱ्हेची नसते इतकी वर्षे तू काहीही विचार न करता आयुष्य कंठीत होतास आता रक्षार झाला तरी विषडत नाही. पोटापाण्यासाठी तू काहीतरी नवीन मार्ग शोधून काढला पाहिजेस " आनंदजींनी सद्दा दिला

सोमनाथ रागावून म्हणाला, "आपल्यासारख्या लोकांना पोटभर खावला मिळते, म्हणून अशा तऱ्हेचा उपदेश सोपा नसतो पण या सणांगणामुळे आमच्या पोटातली जाग कशी शांत होईल?"

आनंदने हसून उत्तर दिले "एके काळी मीही खूप कष्ट करून माझे पोट भरून होना पुढेपुढे काहीच काय मिळेलसे झाले मी साधूच्या जख्यात सामील

डिसेंबर २००५

झालो. पण पोटी लागून जनतेला 'आनंद' म्हणता त्या मी समजतो आणि माझे पोट भरून देऊन माझ्यासारखे बदलायला हवे.

सोमनाथने जाणवतीच त्याचा शिष्य लोकांचे इच्छा व्यक्त केली आनंदजींनी त्याला नकार देत सांगितले, "सर्वांसाठी एकाच मंत्राचा उपयोग करून घेतलं तर माझ्यावर तुझा माझ्या 'मंत्र' जबाबदारी आहेच की? तू मंत्र जगायच त्याचा मार्ग तू स्वतःच शोधून काढ."

पण तोपर्यंत भांडी बायको नि मुलं भुकेने व्याकुळ होऊन उपासमार्गने मरतील हो!" सोमनाथ दुःखी आवाजात उद्गारला आनंदजी म्हणाले "असा धीर सोडू नकोस मी आजच तुमच्या गावी जाणार आहे. दोन्ही हा माझा विषय आहे. मी तुम्ही त्याच्याशी ओळख करून देईन त्याला मंत्रमंत्र विद्येचे ज्ञान आहे. जोपर्यंत तुला काही काम मिळत नाही तोपर्यंत तो तुम्हाला पालनपोषण करील. तुम्हाला भुकेले राहू देणार नाही."

सोमनाथने जेव्हा मार डोलावली तेव्हा योगी आनंद यांनी टोकरला बोलावले टोकर तात फूट उंचीचा, चष्टपुष्ट आणि दणदणीत हाता नीट बळबलेसे केस लांब लातसर डोळे, जाडजूड पिशा आणि भरपूर दाढीही त्याला होती. हा मांत्रिक आहे, हे बघितल्यावरच समजत होत.

आनंदजींनी टोकरची पाठ थोपटत त्याला सांगितले, "मी तुमच्या मांथरला जातो आहे, ह्याच नांव सोमनाथ आहे तू पंधरा दिवस ह्याच्या परिवारची काळजी घ्यायचीस. ह्याची मुले उपशी राहणार नाहीत याची जबाबदारी तुझ्यावर आहे त्यानंतर मला तुझ्या मंत्रासाठी नुसार तू माझ्याकड परत ये

४०

चावदा

टोकरले तुम्हाला प्रणाम केला आणि तो सोम नाथच्या पाठीमागून जात त्याच्या घरी गेला. सीता व त्याचा जेव्हा या दोघाना येतला पाहिले, तेव्हा ह्यांनी नक्कीच कांहीतरी खावला आणि असेल, असे त्यांना वाटले मोठ्या आवाजेने ती सारीजण पुढे सरसावली टोकरने त्यांना म्हटले "जात तुम्ही सराजण डोळे बंद करा पाहू जे जे पदार्थ खावची इच्छा आहे त्याची नवे रंगा, आणि नंतरच दोळे

सगळ्यांनी डोळे मिटले सोमनाथने खीर नि फुला मागितल्या इतरांनीदेखील आपली पंती सांगितली, आणि नंतर डोळे उघडले सगळी पाहणानंतर त्यांना ह्या अमलेली पकाचे चांदीच्या ताटात वाटून ठेवलेली होती, सर्वजणांनी ते पदार्थ मनापासून खावे त्याचे जेवण झाल्याबरोबर ती चक्रीची ताटे गायब झाली

त्यांनी टोकरला ह्याबद्दल विचारले त्याने उत्तर दिले "मी इथे पंधरा दिवस राहणार आहे तोपर्यंत तुम्ही कांहीतरी जगण्यासाठी म्हा मार्ग शोधून काढायला हवा

हे ऐकून सोमनाथ काळजीत पडला तो टोकरला म्हणाला, "मला तू तुझे मंत्र शिकव आणि "जा " टोकरने हसून उत्तर दिले, "जापल्याला १. मंत्र २. दला बाह्यची हवा, घ्यायला पाणी, आणि 'वायन' नमस्ते असते. या सर्व गोष्टी आपल्याला मानगाम कंठ मिळतात आणि स्पर्शग्रहामात्रिक ३. आपल्यापर्यंत पोचवतात, परंतु या मंत्राच्या मदतीमुळे अनुभवाला सुखापेक्षा 'जस्त' पीडा सोसायची लागते आणि असमाधान मात्र स्मृत राहाते तू मात्र एक, कांहीतरी उपजीविकेसाठी नवीन मार्ग शोधून काढ

चावदा

तुझ्यात रे कोणते असमाधान आहे? जर मला सांगणिल का? सोमनाथने विचारले

टोकरने शांतपणे उत्तर दिले, "आपले दुःख वा पीडा कुणालाही सांगायची नाही अशी माझ्या मुली मला आज्ञा आहे. मी इथून जाण्यापूर्वी तू कोणते काय करून पोट भरणा' जाईस ते मला मला सांग त्यानंतर मी जाऊन तुला संजराकित देण्यासाठी मुरुची परवानगी मागेन

टोकरच्या बोमण्याने सोमनाथला घोडाविलास मिळाला. मंत्रावेचा शिकायची -हणजे काही साधीसुधी पोष्ट नव्हे हे त्याला पटले वरातल्या इतरांचा ह्याच्यावर विश्वास नव्हता म्हणून सोमनाथ व सीता दिवसभर विडून नवीन कामाची माहिती काढून नवे जमवायला लागले

एके दिवशी सोमनाथने टोकरला विचारले, 'तुझ्या मुलीच मला एकदा सांगितले होते की

४१

डिसेंबर २००५

घोट भरण्यासाठी म्हणून ते थोणी झाले, दूरत मांत्रिक आहेस ना. थग तू त्यांचा शिष्य कराय आहेस?

“गुरू आनंद महाशयानी आहेत. तुझा सदेह दूर व्हावा म्हणून त्यांनी तसे सांगितले. केवळ फोटासाठी ते गुरू झालेले नाहीत. यात्रिकाना स्वातंत्र्य नसत. अहोउद्दीनच्या दिव्यात जे भूत बंद झालेले होते ते स्वातंत्र्य नव्हतं, त्यांची किंवा पातळीपरीची गोष्ट तू ऐकली असलीच ना? शुक्ली ज्ञानी आहेत म्हणून ते मला गुलाम म्हणत नाहीत, मला शिष्य मानतात. हे अस आहे मानिकाने उदरार जीवन!” टोकर म्हाणार

सोमनाथने हे सभाषण आपल्या पत्नीला सांगितले व तो पुढे म्हणाला, “मला आपली शंका गारुतेय कीं हा टोकर आपल्याला उगीचच घाबरवतोय, तो जे काही सांगतोय ते अगदी खरं असत तरीसुद्धा मी मंत्रविद्या शिकेन आणि तुम्हाला त्याच्या सुखात ठेवीन, आता मला एकट्यालाच काय होईल पण त्यात कुठे बिघडत?”

पण सीताच्या विचार निगळा होता तिने ठामपणे परीला सांगितले, “मज्जात विद्या शिकायची म्हणजे त्याची साधनापत्त करीण असते. मध्येचही साधना घालली तर प्राणातिक संकटे येतात म्हणून हा

अचोरी विचार गुरूच्या मनात अहोरात्र २४ वळत राहा.”

रोवटी टोकर जायचा दिवस उभाडला त्याने सोमनाथला विचारले, “मला काळजी वाटतेय की मी गेल्यानंतर तुम्ही मंडळी कशी जगात?”

सोमनाथ व सीताने मिळून उत्तर दिलं “शांभकन्यांना कौणत्या गोष्टीची अकली असते, त्यांची माहिती आम्ही गेल्या काही दिवसात गोळा केली आहे. त्या वस्तू आम्ही शाहरातून घेऊन येऊ. त्या विकू आणि इथे गांवात होणाऱ्या वस्तू शहरात नेऊन तिथे विकू. मंतर आम्हाचे जीवन सुरळीत चालेल मंत्रतंत्राचे मोहजाल जाणून शेषकांत आम्हाला रस नाही त्याच्याशी आता आम्हाला कांहीही रेषणच नाही

त्याचा हा निर्णय ऐकून टोकर अतिशय खूब झाला त्याच्या मनातला आत्मविश्वास जागृत झाला, स्वतः काष्ट केव्हाशिवाय सुखी जीवन जगण्याचा अन्य मार्ग सांपडत नसतो, हा प्रकाश त्यांच्या मनात पडला आहे, याचे त्याला समधान वाटते. खूब होऊन टोकरने त्यांचे कौतुक केले व त्याचा निरंघ घेतला, आणि तो आपल्या गुरूकडे योगी आनंद यांच्याकडे, जायला निघाला

विष्णुपुराण

अहिंसा, शांततामय जीवन जातिधर्म व वर्ण ह्यांना धरून रहणाऱ्या समाजाची स्थापना करून वादधर्माची शिकवण देणारा चतुर्वक्ष प्रस्थापित झाला

मानव जगतात उदार करणारे करणावर बनून आलेले सिद्धार्थ- “गौतमबुद्ध” किंवा “बोधिसत्त्व” ह्या नांवाने भगवान त्यांत अवतरले आणि त्यांचे गुण श्रियातयच्या शिखरापर्यंत वाढतच गेले

बुद्धावस्थेतमुद्धा गौतमबुद्ध सर्वत्र भ्रमण करत समाजाच्या कनिष्ठ वर्गातील अंधानी लोकावर श्रेष्ठ जगातील लोकांनी केलेले अत्याचार, व अपमान सहन करीत राहिलेले दलित, रोडित या सर्व लोकांना आपल्या उपदेशाद्वारा सध्य व सुसंस्कृत बनवून त्यांना आपले शिष्य करून घेत होते ह्या कारणांमुळे देवदत्तला बुद्धाबरोबर प्रतिकार करण्याकरीता चांगली संधी मिळाली

त्याने बुद्धाच्या विरोधकाचे संगठन करून त्याच्यावर हल्ला केला व अनेक यकृत्या योजल्या

एकदा देवदत्तने ठिंबत करीत बुद्धांना करीत म्हणले, “तुम्ही अहिंसेचा प्रचार केलात, ही तर छान गोष्ट झाली ह्याच सिद्धान्ताने प्रभावित होऊन बरेच लोक बौद्धभिक्षु बनले

‘बाळ देवदत्त। मी सांगितले आहे की, बौद्ध धर्माच्या अनुयायांनी अहिंसेचे पावन केडे पाहिजे. परंतु गरीबीमुळे काही वेळा ज्यावेळी जे काही मिळेल तो मासाहार खाऊन त्यांना रहावयास लागत आहे. श्रीमंत लोकांना विनाकष्ट मिळवारा शक्तिवर्धक शाकाहार निर्घन संभ्रमना सहजमुल्य प्राप्त होत नाही मनुष्यजातीची सेवा करण्याकरीता आपला धर्म मानणाऱ्या बौद्ध धर्माच्या पक्ष जीवन जगण्याकरीताच आहाराची आवश्यकता असते ते लोक भिक्षा मागून

बुद्ध का न हानि मानन - 'जं लोक ज्या

त्रिभुजा २०७१

महेश्वर आशुतोष आर्ये १९५४ : ३ : १ :
 १०५ : १ : विभा. क्रमांक : २० : २० : महेश्वर : ३ :
 १० : १० : महेश्वर : १० : १० : महेश्वर : १० : १० :
 १० : १० : महेश्वर : १० : १० : महेश्वर : १० : १० :

[illegible]

यद्वदन्तः सहायान्तरं निचारं कर्तुं गच्छन्तः
 'युद्धायाः सख्यं यावत्पास्यते शार्ङ्गजैः, नाहोतरं ह्येनं ब्र-
 वन्ति' इति चेत् तदा तेषां आत्मनो हान्यानां
 नाशः कर्तुं यत्नः नैव कर्तव्यः चेत् किं तं ब्रवी-
 त्तामीति, नैव गरीव, तोषस्तु शार्ङ्गजैः नैव
 ब्रवीतु इति धर्मनि मुमुक्षुः इत्येवम्
 नैव कर्तव्यं इति चेत् तदा तेषां आत्मनो हान्यानां
 नाशः कर्तुं यत्नः नैव कर्तव्यः चेत् किं तं ब्रवी-
 त्तामीति, नैव गरीव, तोषस्तु शार्ङ्गजैः नैव
 ब्रवीतु इति धर्मनि मुमुक्षुः इत्येवम्

[illegible]

१. वेदों में ही वाक्यान्तरों की शुरुआत होती है।
 २. वेदों में ही वाक्यान्तरों की शुरुआत होती है।
 ३. वेदों में ही वाक्यान्तरों की शुरुआत होती है।
 ४. वेदों में ही वाक्यान्तरों की शुरुआत होती है।
 ५. वेदों में ही वाक्यान्तरों की शुरुआत होती है।
 ६. वेदों में ही वाक्यान्तरों की शुरुआत होती है।
 ७. वेदों में ही वाक्यान्तरों की शुरुआत होती है।
 ८. वेदों में ही वाक्यान्तरों की शुरुआत होती है।
 ९. वेदों में ही वाक्यान्तरों की शुरुआत होती है।
 १०. वेदों में ही वाक्यान्तरों की शुरुआत होती है।

जीषकने बुद्धाना आपत्त्या शरी भिक्षा घेण्या-

मृत्यु के बाद भी मनुष्य का अस्तित्व रहता है। यह अस्तित्व
मृत्यु के बाद भी मनुष्य का अस्तित्व रहता है। यह अस्तित्व

१३१ बुद्धाना आपत्त्या धर्मा बीतावत्
मया त्यांना शिक्षा द्यावयास तो
लागला तो ते जाणून बुद्ध त्याला
'बाल्हा जीविका' नुसारच नव्हतं
मला द्यावयाला तुम्हाकडिता जे भोजन
तयार केले आहेस, त्यातलेच मला दे. आज मी
तुज्या घनव्या प्रियेसह अचानकच अशेतो पाडे

4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 10

निष्कर्ष करने में मुझे सहायता दी है।

महाराष्ट्र राज्य सरकार
मुंबई

[illegible][illegible]

दुष्प्रभावः संततीत्यादयस्तु प्रसक्तानि
मात्रस्यापि धर्मो विहितोऽसौ ह्येतत्सर्वम्

चांदबाबा

ब्रह्मलेला अपराध जाणून जीवनिक व वैद्यक मताने
रुग्णी घालून संपष्टात्म्या पथानी चढी बाजूने
आपली सावरतेची दृष्टी ठाकत तेथे येऊन
पांहायते, त्याच्या चौख-यावर असा भाव प्रकट
वाचतो आहे.

[illegible]

दिसम्बर २००५

आहे मृत्यु हा तर तिसऱ्या शेंकड्यांनी दिवंगावा एक प्रकाश आहे. ज्योत जेव्हा विझते तेव्हा त्यावेळी त्याचा प्रकाश जिथे पोहोचतो, त्याच मार्गाचे गीतच जात आहे."

बुद्धाच्या समाधानाने देवदत्ताच्या मनात एकदम परिवर्तन घडले. त्यांनी बुद्धाच्या चरणांमलाने स्पर्श करण्याची अनुमती मागितली. बुद्धांनी त्यास आणखीच बळ बौद्धमत त्याच्या खांद्यावर हात ठेवत म्हटले - "बाळ देवदत्त! जो मनुष्य मानवाच्या कल्याणाच्या हेतूने आपल्या बुद्धीचा उपयोग करून बंड करतो, तोच बुद्ध आहे. ती बुद्ध कधीच मरत नाही. मानवांच्या अज्ञानाकरिता निर्माण झालेले सर्वच महात्मा बुद्ध आहेत. तू ज्ञानाच्या रूपाचे देव ओढून स्वतःच्या मनामध्ये

पाझरावून देवागत निघणार आहे. तू माझ्या अंतर्बरोबरच द्वेषभावाचा अंतर्भाव माझ्या निर्वाणानंतर तू असे मान की मला माझी तू आहेस. माझे आईवधूमुद्धा राज्यच नाही. कलम बौद्ध धिक्क बनले आहेत. व मानव समाजाच्या सेवा करण्याकरिता त्यांनी स्वतःचा अप्रति केल आहे. तू सुद्धा माझे अनुसरण करून बौद्धधर्म स्वीकार. व त्याचा प्रचार कर. तोंड रखटनेचे संचालन कर. बौद्ध धर्म हा देव मागति जावयास शिकव दे. अज्ञानापासून एक समर्थ व्यक्ति आहेस!" असे रागून बुद्धांनी देवदत्ताच्या मस्तकावर हात ठेवून आज्ञा देऊन देवदत्त त्याचे पुस्तकित घाऊन त्याच्या डाव्यातून अशुद्धि बाहेर लावले - "बुद्ध राग

मल्लभाए, धर्म शरण मच्छामि, सर्व शरण मल्लभाए आहे. बुद्ध भगवाना मानवाला देवाच्या स्थान वदून देवकासार मर्मा दाखवून, आपला भरो एक उच्च आदर्श आपल्या धर्म तुला दाखवून दिला. देवाच्या सवधात विचार करून अस्वस्वा काही वेगळे असे स्थान माही त्यामुळे जेवण खानेच भगवाना भावना 'अस म्हणत देवदत्तने गहिंवरत हात ओढून बुद्धांना नमस्कार केला

ता वेगळी पोर्णिमिचा दिवस होता. पूर्णचंद्र आकाशात प्रकाशमान झाला होता. पूर्वे दिशा प्रचोतून होऊन बुद्धांच्या निर्वाणाचा पश प्राप्त करून होता.

वृक्षामध्ये त्यांच्या द्वारे प्रसारित झालेला धर्म, भद्रशायी हत्तादि बौद्धधर्माच्या रूपाने प्रचलित झाले. बुद्धाने सर्वजण भगवानाचे रूप व ते एक संस्कार घुसव घेऊन मानू लागले. मलाई रातने असा एक वेळ बुद्ध भगवानाची रूप समज करून दशावतारांपैकी एकाचा अवतार कळतो. त्याच्या अभिया नागधायम नृवान केली

कुल मना शोध व काळ्या हे चांग वग एवढे केले की एक मयाधु म्हणत शेत मयक महायुगाच्या शकटी काळीयुगाच्या शकटी जेव्हा कमीच शक्य वाटत जात, तेव्हा सात विचर मरुतान राखडन

त्या युगात अशा शकती घडत होत. शक्यता की देव आहे की नाही? आणि दुसऱ्या हातून अशी या शकती वाटत की मानवप्राणी पण आहे किंवा नाही? असा हा काल आहे

एकीतून अशा विभिन्न माणसांची समाजात उत्पत्ती होऊ लागली आहे की, वर्गभेद, वर्गफरद जात पात, भेद भाव, अत्याचार, राक्षस नीती हिंसा, असे अनेक दुरुप चातू लागले आहेत. व खांगल्या लोकाना काणे मुक्किल होऊ लागले आहे.

अशा सकटाच्या वेळी विष्णु असा अनुभव करतात की, दुष्टाचा संहार करून दुष्ट लोकाना शिक्षा करण्याशिवाय दुसरा कोणताही उपाय नाही. ह्या विचाराने स्थानी फल्कीच्या जायत्यार धारण केला त्यालाच कल्की अवतार म्हणतात

शकर आपल्या अशापासून एका पादऱ्या बाड्याची परिकल्पना करून कल्कीची पूर्ती देत आहेत. तो महान अश्व वाजपेक्षा अधिक तीव्र गतीने, पादऱ्या शुभ्र घुम्याच्या रूपाने, धूर सोडत, घुमकेतुप्रमाणे आकाशात प्रमन करत इतर ग्रहांच्या पुढे पळत जात आहे

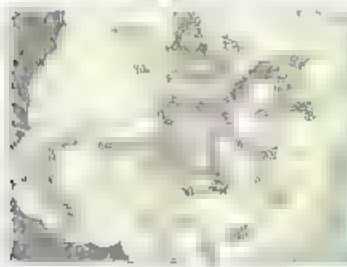

त्या अश्यावर शोरुड होऊन कल्की आकाशाला स्पर्श करीत लांब राख होतात येऊन दुष्ट लोकांचा संहार करण्याकरीता जात आहे. प्रत्यक्षाच्या वेळी भिन्न क्षणामध्ये भिन्नच्या स्थात राहिलेली, आकाशातून पृथ्वीवर गळून पडून दुष्टांना संहार करत आहे.

कल्कीचा अवतार हा म्हणजे एक स्वरूप धारक असून तो भिन्न भिन्न स्थानांवर अवतरून येतो. त्याच्या अवताराचे अनेक प्रकारचे आहेत. त्याच्या अवताराचे अनेक प्रकारचे आहेत.

विष्णूच्याद्वारा अवतीर्ण झालेला कल्कीचा अवतार अनेक प्रकारचा असतो. त्याच्या अवताराचे अनेक प्रकारचे आहेत. त्याच्या अवताराचे अनेक प्रकारचे आहेत.

कल्कीच्या आक्रमणाने कल्कीचा प्रभाव अत्यंत कमी होत आहे. तेव्हा आपल्या धारदार शस्त्राने दुष्टांना भिन्न पद्धतीने वधवर्गातील दुष्ट. अत्याचारी, पापी, क्षात्रा संहार करीत चांगल्या

चित्रण २००५

कल्कीच्या अवताराबरोबरच त्या युगाचा प्रारंभ होत आहे. त्याच्या अवताराचा प्रारंभ होत आहे. त्याच्या अवताराचा प्रारंभ होत आहे. त्याच्या अवताराचा प्रारंभ होत आहे.

जेव्हा कृत युगाचे बीज रोवले जाईल, व अणुक्षी एका महायुगाचा आरंभ होईल, तेव्हा विष्णू आपल्या स्वयं स्वरूपात परा

ह्या सांगण्याने एवढेच कळते की विष्णू सर्वव्यापी परिणाम आहे. त्याच्या अवताराचे अनेक प्रकारचे आहेत. त्याच्या अवताराचे अनेक प्रकारचे आहेत.

चित्रण २००५

खेगळेगळ्या संस्कृतीतल्या कहाण्या

आर्वो रानी

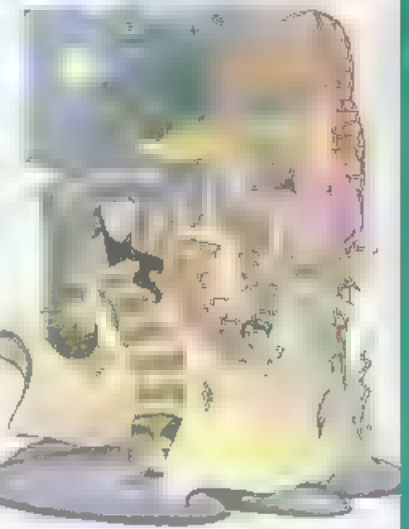
खवरी होणारी खवळे

अजून हा अणुयुगाचा सहायका एक मोठा खराग आहे. त्याच्या अणु फुटणे काम मिळाले नाही. एवढाच आपल्या पांढऱ्याच पांढऱ्यापांढऱ्या काळ्यातून येत आहे. त्याच्या अणु फुटणे काम मिळाले नाही. एवढाच आपल्या पांढऱ्याच पांढऱ्यापांढऱ्या काळ्यातून येत आहे.

तुम्ही अजूनच आपण पिकव, आपण आमची तुम्हाला काळजीच नाही; तुमची त्याच्या अणु फुटणे काम मिळाले नाही. एवढाच आपल्या पांढऱ्याच पांढऱ्यापांढऱ्या काळ्यातून येत आहे.

आपली अणु फुटणे काम मिळाले नाही. एवढाच आपल्या पांढऱ्याच पांढऱ्यापांढऱ्या काळ्यातून येत आहे.

आपली अणु फुटणे काम मिळाले नाही. एवढाच आपल्या पांढऱ्याच पांढऱ्यापांढऱ्या काळ्यातून येत आहे. आपली अणु फुटणे काम मिळाले नाही. एवढाच आपल्या पांढऱ्याच पांढऱ्यापांढऱ्या काळ्यातून येत आहे.

कठोर होता विचार अजूनच आपण दृष्टी, बाबत आहे.

त्याच्या सतत आश्चर्ये वाटत होते की त्याचे खेगळेगळ्या काळ्याच्या दिशेने वळव करत की काय? पण याबद्दल जेव्हा तो आपल्या विचारांचा बीजांचा विचार करी, त्यावेळी ती आपलीच आकाशओरदा सुरू करीत असे 'हो, आता तुम्ही काहिराचा जाणार आहात का! आमच्या

आदीचा

करीब १००० मीटर उंची आहे. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात.

या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात.

या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात.

डिसेंबर २००५

या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात.

५२

चांदोबा

या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात.

या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात. या ठिकाणी अनेक प्रकारचे फळे लागतात.

५३

डिसेंबर २००५

त्याचे तीर्थाटन सुतभ, जारागरीर व्हांव
यासाठी राजपुरहितानं त्याच्यासाठी आवश्यक
त्या सर्व गोष्टीसह एक रथ व सारथी त्याला
द्यायची व्यवस्था केली कोमलदेवाच्या सीमवर

२५ वर्षांपूर्वी चांदोबात प्रसिद्ध झालेली गोष्ट

पौंचल्यावर गुणनिधी रामपुरी गांवात शिरला. तिथी नटराजाच्या रुपांत शिवाचे अधिष्ठान होते. लोकांनी नटराजाचे सुंदर मंदिर बांधले होते. ते पाहून गुणनिधी मोहकून गेला. मोर्तितनल्या ईश्वराची मूर्ती बघून तो मुग्ध झाला व आंगठ्याने ओरडला "हर हर महादेव!"

दुसऱ्याच क्षणी दौन शिपाई तिथी आले आणि त्यांनी गुणनिधीला बध्न पकडून ठेवले.

विस्मयाने गुणनिधीने विचारले, "हे काय आहे? मी कांही अपराध केलेला नाही ना? तुम्ही मला कां त्रास देता आहात?"

"अविद्याच्या गाभाऱ्यांत ओरडणे हा अपराधच आहे! चल आता गांवाच्या पाटलाकडे, तिथेच पाचा निवाडा होईल." शिपायांनी नांगितलं.

गुणनिधीने ही गोष्ट आपल्याला ठाऊक

नव्हती हे अगदी निश्चय सांगितलं. तो त्या गांवात नयन्या होला. हा त्याचा पहिलाच गुरू होता. म्हणून त्याला सोडून घावं अशी त्याने विनंती केली. पण ते शिपाई ऐकेनात. उलट ते पाटीला - कडे जायचा अग्रह घरायला लागले. कापार होऊन गुणनिधी त्यांच्याबरोबर जायला तयार झाला.

मंदिरांत बसलेला एक युवक ते सर्व नमत होता. तो हळूच गुणनिधीजवळ आला आणि त्याच्या कानांत कुजबुजला, "कझाला हाच्याशी भंडतो आहेस? निमूटपणे दोघांना एवढेक रुपया देऊन टाक, ते सुला सोडून देतील."

गुणनिधीने दोघांना दोन रुपये दिले. शिपायांनी त्याला सोडून दिले व ते दोघे निघून गेले. त्या तरुणाचे आभार मानीत गुणनिधीने त्याला विचारले, "गाना न्यांत देवाचे नांव घेणं, हा अपराध कसा काय रस्तो?"

तो तरुण हंशून म्हणाला, "या देशांत काय बरोबर नि काय चूक, याचे कांही नियम नाहींत. कुठली गोष्ट केव्हा खुकीची ठरेल हे आम्हाला नांगक न्यांनाही माहीत नसतं. आम्हाला फक्त इतकंच ठाऊक आहे की जेव्हा शिपाई आमच्यावर दोषारोप करतात, तेव्हा त्यांना लांच देऊन आपण आपली सुटका करून घ्यायची. जर पाटलांकडे जावं लागलं तर त्यापेक्षाही जास्त मोठी रक्कम द्यावी लागते, कारण तिथे न्यायाचा विचार कधी होत नाही!"

चकित होऊन गुणनिधीने विचारले, "पाटील

सुद्धा लांच देतात? मग तुम्ही राजाकडे या लोकांची तक्रार करू शकता ना?"

"लकार काय करणार? ते पडले राजाचे गेल्ले ना?" तरुणाने उत्तर दिले.

गुणनिधीने त्या तरुणाला सांगितले की तो ही राजपुरोहिताचा नातलग होता. त्यावर तो तरुण म्हणाला, "जर तुम्ही ही गोष्ट पाटलांना सांगितलीस, तर याच्यापुढे तुम्हाला कांही वास देणार नाही."

गुणनिधीने तरुंच केल आणि मग त्या गांवात त्याला कांहीच त्रास झाला नाही. इतर गांवांत गेल्यावरही त्याने तेच केलं आणि त्याची मीठयत्ता निर्विघ्नपणे चार पडेली. पाण प्रत्येक गांवांत रामपुरीतल्याप्रमाणे शिपाई तहानसहान गेईसमोरी नगरिकांना त्रास देत होते, लांच घेत होते. त्यांतला कांही हिस्सा खरिद अधिकाऱ्यांना पोचत होते - या शाब्दा गोष्टी त्याने प्रत्यक्ष पहिल्या, पण कुणीही अधिकाऱ्यांविरुद्ध राजाकडे तक्रार करायला घड्यावत नव्हते. कारण सगळे नाचपाटील राजाचे मेव्हणे होते!

प्रचारांत प्रत्येक गांवात गुणनिधी हेच एकदा आला, "आमचे पाटील आहेत राजाचे मेव्हणे, तेव्हा आम्ही तरी काय करणार?"

चक्रवर्ती महासेनला गुणनिधी यात्रा पूर्ण करून परत आला असल्याचे समजले. राजाने त्याला बोलावून घेतले व यात्रेसंबंधी माहिती विचारली. गुणनिधीने एक एक करीत सारे किस्से निवेदन केले व शेवटी तो म्हणाला, "रसिक-

चांदोबा

तेच्याबाबतीत कुष्णांतर या कोसल नरेशाचं नांव घ्याव लागेल बहुतेक! त्याला किती मेव्हणे असवेत त्याचा कांही अंदाजच बांधता येत नाही!"

आपले हंसू आवरीत महासेनने विचारले, "तू ते मोचले कां नव्हिस रे?"

"महाराज, मी कसे मोजू? प्रत्येक गांवाचा पाटील राजाचा मेव्हणा आहे म्हणे! सव्याव्हल काय पाहणारे सारे लोक राजाचे मेव्हणे म्हणवतात!" गुणनिधीने उत्तर दिले.

यावेळी मात्र महाराजांना हंसू आले नाही. त्यांनी गुणनिधीला अनेक प्रकारे प्रश्न विचारून तो चे सांगतो आहे, ते कितपत सत्य आहे त्याची शहानिशा केली. कोसलच्या जनतेनेच त्या गोष्टी सांगितलेल्या होत्या. त्यांत कांहीतरी गुप्त रहस्य

57

डिसेंबर २००५

दृष्टलेखे असावे. महासेनाच्या माहितीनुसार कोसलराज्याच्या दोन राध्या होत्या. त्यापैकी एकजण तर महासेनाची सरखी बहीण होती. तेव्हा कोसल राज्याचा कारभार दुसऱ्या राणीचे माईपद बघत असतं, तरी तिला हजार भाऊ असणे अशक्य होते.

गुणनिधीला महासेनेने निरोप दिला आणि राजा विचारांत पडला. राज्यकारभाराच्या ज्या योजना त्याने केलेल्या होत्या, त्या उत्तम होत्या. पण त्यांची अंमलबजावणी करणाऱ्या अधिकार्यांच्याबाबतीत त्याने कधी विचार केलेला नव्हता. ते अधिकारी अयोग्य असले पाहिजेत म्हणूनच त्याच्या योजना कोसलमध्ये असफल झाल्या. महासेनेने दोन गुप्तचर कोसल राज्यांत लगेच धाडले. त्यांनी राज्यांत सर्वत्र हिडून बरीच माहिती गोळा केली.

गुणनिधीने सर्गितले होते, की कोसल देशांत मुदामच जनतेला त्रास दिला जातो. अधिकारी आपल्या सत्तेचा दुरुपयोग करतात. त्यांचे प्रमुख कारण म्हणजे अधिकारी नेमकाना त्यांची गुणवत्ता

द पात्रता ध्यानांत घेतलेली नव्हती. उदाहरणार्थ, कोसलचा सेनापती शूर सिंहाला थडे तलवार चालवता येत नव्हती. त्याचा सारा पराक्रम नांमापुलाच होता. तो एखाद्या मेव्हणा होता. त्याचमुळे योग्यता नसताना बशित्याने किंवा अन्य कारणाने अधिकारीपद मिळवणारे सगळेच-जण 'राजाचा मेव्हणा' या नांवाने ओळखले जाऊ लागले. जाता महासेनाच्या लक्षांत खरी शीष्ट आली. कोसलराजा हा त्याचा मेव्हणा होता. म्हणून तिथे योजना असफल ठरत होत्या. तरीही मेव्हण्याच्या सांगण्यावर ठेवलेला अंधविश्वास जनतेचे अनहित किती मोठ्या प्रमाणांत करू शकतो, हे त्याला स्पष्टपणे कळून चुकले.

त्यानंतर मात्र महासेनेने योग्य कारवाई करून अयोग्य अधिकार्यांना महत्त्वाच्या पदावरून हटवले. काही वर्षांतच कोसलदेश पुन्हा संपन्न व समृद्ध झाला. राजाने जेव्हा त्या देशांत वीरा वेढला, तेव्हा लोकानी त्याला सर्गितले. "आमचा पाटील आता राजाचा मेव्हणा नाही, म्हणून आम्ही आता सुखी आहोय!"

डिसेंबर २००५

58

चांदोबा

वीरराजावरचचा डंड्यांवात बसत त्याची शस्त्रे घाली घाडली आणि त्याचा बाळगाची दखल घेतली. तेव्हापासून त्यानेच दखल घेतली. ते त्याची कुकुरी त्याच्यासमोर ठेवतात, वीरराजाच्या हाथलात वीरसिंह नांगेपुढे सादरी आणि एका खोरात पडतो.

आर्य

अज्ञान राजकुमाराचे रहस्य

चित्र :
नंदिनी अग्रवाल

चांदोबा

59

डिसेंबर २००५

तुमचे पान

तुमचे विज्ञान

सर्वात मोठे मानवी इंद्रिय

मनुष्याच्या शरीरात यकृत हे सर्वात मोठे इंद्रिय आहे. जनेकदा त्याचा उल्लेख 'शरीरातली रसायनी' असून केला जातो. मोटाफुल्ल्याच्या पोकळीतल्या उजव्या भागात, छाती व पोटा मध्यामधल्या पडदाखाली, यकृत असते. खाद्यच्या बराबराचा याचे संरक्षण करतात.

यकृत (लिव्हर) आपल्याला स्वयंनि कळत नाही व दिसतही नाही. पण जर आजारामुळे त्याला सूज जाली तर मात्र पोटात आत घेतले की बराबराच्या-मागे यकृत छताला जाणवते.

यकृताची दोन प्रमुख कामे म्हणजे नवीन रसायनांचा संयोग करणे आणि विषारी घातक रसायने निष्प्रभ करणे. यकृत निरक्षराकी ५०० कामे करते. असा शस्त्रज्ञांचा शोध आहे. त्यापैकी चरबीचे विघटन करणे आणि ग्लुकोसचे स्तंभकोव्हेनमध्ये रूपांतर करणे ही आहेत. यकृतात कोलेस्ट्रॉल निर्माण होते.

तुमचा परिसर

बियांचे मणी

फार प्राचीन काळापासून मानवाला मण्यांचे आकर्षण आहे. मण्यांपासून दागिने, शोभेच्या वस्तू, मण्यांची राजाचर व खोदकरील पावणाच्या अनेक लिकाणी मणी वापरले जातात. साधारणपणे, दगड, कांच किंवा प्लास्टिकपासून मणी बनवतात. पण झाडांच्या बियांपासून केलेले मणी तुम्ही पाहिले आहेत का? त्या झाडाचे नांव आहे जॉन्ज टिअर्स - जॉन्जचे अश्व, नायबलसधल्या जॉन्जने खूप अश्व गाठले असं मानतात. पण कॅथलिक धर्मातल्या जपमालेला मात्र मणीचे अश्व म्हणतात.

दोन्ही बाजूला भोके असणाऱ्या या बिया तुकतुकीत असतात. अश्वसारखा त्यांचा लांबट अकार असतो. थोडक्यांत, या बिया मण्यासारख्याच दिसतात.

हे झाडे रत्नाच्या कडेला उगवले व गनटी असावेसे वाटते. पण बियांचा रंग मात्र पांढरा असतो.

तुमचे पान

माहीत आहे का?

प्रभावी पुदिना

झोपेतून उठवले जाण्याचे अनेक प्रकार तुम्हाला महीत आहेत. पहिला आणि सर्वात प्रसन्न म्हणजे फकी अथवा खिडकीबाहेर चिराचिरवत तुम्हाला पलटेच्या साखळीसोबत हल्लावरणे जसे करतात तो!

दुसरा लापसायक प्रकार म्हणजे कानाजवळ चुकर डॉल गुंSSS गुंSSS करायला लागतात, आणि ते चावले की जोगेल खाज सुटते तो! बाजारात हासप्रतिबंधक अशी बरित्त मतमे मिळतात.

आम्ही आम्ही, दिल्लीच्या संशोधक राज-ज्ञानी शत्रु यांच्यावर एक अनोखा उपाय शोधून काढला आहे.

पुदिनाच्या झाडापासून काढलेले तेल हे डारंगल पळवून लावते.

हा दवाच शोध त्यांनी लावला आहे. ते वेत अनोफिटिस डारंगल गुणकारी आहे. म्हणून हिंमतावावर हा प्रभावी उपाय ठरू शकेल.

भारताची ओळख

डिसेंबर हा संगीत महिना पाहू या.

१. दक्षिण भारतीय संगीताला कर्नाटक संगीत हे नाव कुणी व केव्हा दिले?

२. अकबराच्या राजवटीतला दावारी गायक कोण होता? त्याने कोणती शैली लोकप्रिय केली?

३. कर्नाटक संगीतातली विमूर्ती कोण?

४. मुसलमानी राज्यकर्त्यांनी गझल गायकी लोकप्रिय केली. तिचा उगम कुठे झाला? एका श्रेष्ठ गझल-गायिकेचे नांव सांगा.

५. शिवाची स्तुती करणारी तमिळ उपरासीय ग्रंथीमते कोणती आहेत?

(उत्तरे पान ६६ वर)

1 HANDBOOK (Monthly)

DECEMBER 2005

Reg. No. TM/MA/CT/21/2000-05

Printed with Permission of Newspaper for India No. 1090/07

Carriage for post without prepayment No. 3670/05-05

Foreign - WPD No. 36N/05-05

महादमदार महास्वादिलिष्ट महामंजुदार

